

T. Igor Csaba

EGY ORSZÁG, KÉT ORSZÁG

A borítókép Farkas Dorottya grafikája

T. Igor Csaba

Egy ország, két ország

(Avarország vége)

TARTALOM

Első rész

Kagán csak egy van

Odo pap feljegyzései

Kagán csak egy van

Második rész

Egy ország, két ország

Interludium

Hatalmi játékok

Harmadik rész

Feltámadás

A vándor

Első rész

Kagán csak egy van

A tél hideg volt és száraz. Hó alig hullott már vagy három éve. De a nyár sem volt sokkal különb. Akkor igaz, meleg volt meg por, mindenfelől jött a széllel, de eső nem akart esni sehogy sem. Még a tavasz és az ősz volt valamivel jobb az emberekhez. Akkor néha eső is volt, de az is csak alig. Arra volt jó, hogy a port elverje.

Az emberek, azok, akik a közelben laktak mindenképpen, de a távolabbi vidékekről is hasonló hírek jöttek, vagyis, hogy elvándoroltak onnét, ahol azelőtt laktak, vagy ami még rosszabb, házsártosak lettek, sokszor szinte ok nélkül egymásra támadtak. Gyilkosságok is estek. De ki is lenne az, aki számba tudta volna venni az emberi szenvedéseket, hacsak nem maga az Isten, akármi néven tiszteljük is.

A nagyobb gazdaságok még csak elvoltak valahogy, ha jó gazda vezette a közösséget, általában megéltek egyik évről a másikra. Olyan helyeken haláleset is csak annyi történt, amennyi a természettől esedékes volt. Esetleg vének haltak két-három évvel hamarabb, mint estek volna boldogabb korokban. De ők már a legtöbbször maguk is kívánták a földi árnyékvilág mihamarabbi elhagyását.

Na de a kicsik... Az olyan gazdaságok, ahol esetenként csak egy, vagy legfeljebb két erős férfiember élt, hogy az eke szarvát megfogja, s megkísérelje megfordítani a kőkeményre száradt föld tetejét. Bizony azoknak sanyarú sors jutott osztályrészül. És az ilyen helyeken leginkább a gyermekek szenvedték meg a feje tetejére állt természet sanyargatását. Haltak is néha az árvák. De éhezni mindenképpen éheztek. Sokat.

– Hej Öregisten! Mikor lesz ennek vége? Lesz-e valaha egyáltalán? Vagy így fogunk elpusztulni az alattomos rontás miatt mind az utolsó pulyáig?

A férfi, aki így sóhajtott, középtermetű, kemény, középkorú ember volt, vagy mindenesetre annak nézett ki. Akkori mértékkel nézve tisztességesen volt öltözve, vagyis lábra simuló nadrágot viselt, fölötte pedig olyan, derékban kissé beszűkített kabátot viselt, amely még évszázadok múltán is használatban volt, csak akkor már kaftán volt a neve. A férfi lábán puha posztóféleből készült csizma volt, szintén a jómód jele. Ezúttal azonban csak állt, nézett merően napnyugta felé, mintha meg akarta volna búvólni az említett égtájat. Illetve... lehet, hogy éppenséggel azt is tette, ennek lehetett a része az előbbi sóhajtás.

Október volt akkor, az akkor használatban levő naptár szerinti hétszázkilencvenes év októbere.

Nyugat felé nézett tehát, talán azért, mert hallotta vándorló, csavargó emberektől, hogy arrafelé jobb idők járnak, s a hegyek mögött lévő területeket nem kerülik el az esők. Onnét azonban, ahol éppen állt, még hegynek a rezgő, ugráló képét sem lehetett látni, olyant, amilyet néha délibáb hozott a nézegető emberek elébe, vagy igazi lévén, vagy csalóka képzelődés.

Most ilyen sem volt. Nem is lett volna illendő ilyesmit látni, hiszen az október ugyan meleg volt, de azért aki ilyenről mondott volna hírt, hamar elterjesztették volna róla, hogy biztosan mákonyt ivott vagy evett.

A mi emberünk azonban annál sokkal komolyabb volt, hogy ilyesmit tegyen, akár csak gondolatban is. De tudni azért tudott arról, hogy ilyen létezik. Sok-sok mértföldnyi messzeségben ugyan, de igazán van.

Az idő délutánra járt, úgy gondolta, hogy eleget tépelődött már, attól úgysem lesz semmi sem jobb, ideje lesz visszafordulni, s dolog után látni. Vagyis inkább folytatni a már reggel elkezdett munkákat.

Akkor látta meg a közeledőt.

Mivel, mint mondtam, meleg volt az október, no meg száraz is, eleinte nem is lehetett jól látni, hogy vajon ember-e, vagy valami másféle szerzet? Mert hol látható volt a szél által felkavart por felhői között, hol pedig nem. És amikor látszott is, a melegben rezgő levegő hol azt mutatta, hogy lábak nélkül, a föld fölött úszva közeledik egy fél ember, hol pedig azt, hogy egész ember ugyan, de az alsó széle úgy libeg, mintha erős szél fújná hol erre, hol arra.

Hát, gyalog jön, gondolta magában. És egyedül. Első gondolata az volt, hogy akkor nem lehet veszélyes. A második viszont az, hogy éppen fordítva, akkor veszélyes csak igazán. Mert könnyen lehet, hogy az egyedül közeledő valaki csak arra való, hogy a figyelmet elaltassa, miközben talán lovasok talán tízei is jönnek mellette jókora távolságban, megtámadni az útjukba kerülő tanyát.

Fokozottan kezdett hát figyelni és ugyanakkor egy karmozdulatot tett a baljával, mintegy hívó jelet. Amelyre egy szép pej lovacska elő is jött, szépen odabújtatva a fejét a gazdájához, ki-mutatva a szeretetét.

– Állj meg egy kicsit! – beszélt hozzá, mintha emberhez beszélne. A ló megértette és megállt, mint a cövek.

Közben a gyalogos közeledett. Egy idő után aztán látszott rajta, hogy pap. A mi emberünk fellélegzett. Mert bizony valóban nagy kő gördült le a szívéről. Igaz ugyan, hogy olyan híreket egészen addig csak másoktól hallott, hogy azt mondja, itt is, ott is megtámadtak egy-egy tanyát, néha éppen egy kisebb falut, de nem kételkedett benne, hogy ilyesmi történni szoktak. Miért mondanák, ha nem lenne igaz.

Az ő tanyája még nem szenvedett ilyesmit. Békés területnek számított és amellet a védelme is valamennyire meg volt szervezve. De azért a Gonosz nem alszik. Sőt, inkább nagyon is éber, főleg olyankor, amikor az emberek ébersége lankad.

A pap időközben odaért éppen melléje. Meg is állt ott és köszöntötte Jézus nevével.

A mi emberünk is válaszolt az ő módján, Öregistent említve. Abból aztán a szemközt jövő is fogalmat alkothatott arról, hogy ő meg miféle szerzet. De nem látszott rajta sem ellenérzés és még kevésbé megbotránkozás. Általában igen szelíd papocska benyomását keltette.

„Az Úr, Jézus Krisztus születésétől számított hétszáznyolcvanötödik évben én, Odo, ki az Isten legkisebb, legméltatlanabb szolgájának számítom magam, útra keltem, hogy megvizsgáljam Avarország helyzetét a mostani, zavaros és fölöttébb ínséges időkben. Maga az Aacheni Kolostor perjele küldött engem hosszú utamra, miután tüzetesen megvizsgálta a gondjára bízott frátereket, hogy ki lenne a leginkább alkalmas erre az imént mondott küldetésre. Mivel pedig éppen engem talált, ellenvetésnek hely nem volt, vitának úgyszintén.

De talán kezdem azzal, hogy méltatlan személyemről is szóljak néhány szót!

Aachenben születtem, ebben a szép koronázó városban, nagyjából negyven évvel a mai nap előtt. Azért írom azt, hogy csak nagyjából, mert a születésem pontos idejét nem tudom, sem az évet, sem a napot. Mivel, hogy nem sok nappal azután, hogy megszülettem, gonosz rablók törtek a házunkra, kirabolták azt és mindenkit megöltek, aki élt és mozgott. Engem vagy nem találtak meg, vagy azt gondolták, hogy nem lehetek veszélyes rájuk. De az is lehet, hogy a nyivákolásomat hallva, nem embergyermekre, hanem macskára gondoltak.

Mindenesetre az említett rablók elmentek a kis vagyonkánkkal, otthagya engem a biztos halálnak. Nem tudom, hogy mennyi ideig voltam sorsomra hagyva, biztosan sokat ordítottam, mert egy idő után egy jószívű barát megtalálta a házat, s az ordítás után engem is.

Ezek után természetes volt, hogy a kolostorban nevelkedtem, megtanulva mindazt, amit a derék barátok tudományban képesek voltak adni nekem.

De nem érdemes tovább húzni az időt saját érdektelen személyemmel, fontos az, hogy felnőttem, komoly emberré cseperedtem, úgy testben, mint tudásban felvettem a versenyt a velem egykorúakkal. Talán ez indította a perjelünket arra, hogy engem válasszon erre az útra, meg gondolom a tény is, hogy az egész világon nincs semmi rokonom, akinek hiányoznék, ha nem térek vissza.

De miért is volt szükség erre az útra?

Tudott dolog, hogy körülbelül egy évvel az én útnak indulásom előtt, az avarok panaszkodni kezdtek, mert sok ideje nem esett az országukban az eső, emiatt pedig a földjeik mind kevesebbet kezdtek teremni. Pedig akkor még nem is tudták az egésznek a folytatását. Mert bizony az a szárazság, ami akkoriban kezdődött, később is folytatódni látszott. Úgy kell annak lenni, hogy az Úristen megunhatta a mondott avarok istentelenségeit, s haragjában úgy döntött, hogy kemény leckét ad nekik abból, hogy ki is igazából az ura a Világnak.

Tudni kell mindehhez, hogy az avarok földje nagyon jó, alkalmas mindenféle művelésre. Rendes körülmények között minden megterem ott, gabona, állat, vagy gyümölcs legyen is. Alighanem ez lehetett az oka annak, hogy az a nép, amely kezdetben kifejezetten és csakis harcolásra, rablásra tartotta magát jónak, de arra is volt jó, az idők folyamán megtanulta a paraszti munkákat úgy, hogy mára már leginkább földet művel, meg állatokat tenyészt. Igen szépeket egyébként, magam is láttam.

Mivel pedig a terményeik kedveltek mind a környező országokban, a görögöktől elkezdve a mi országunkig, de még a bolgároknál is, legfőképpen az állataik, tehát meglehetősen meg is gazdagodtak. Legalább így állt a helyzet még néhány évvel az utazásom megkezdése előtt. De mivel mind, vagy majdnem mind pogányok maradtak, nem tisztelve Jézus urat, de főleg nem a Szentlélek Istent, a büntetés idejének el kellett jönnie. El is jött az, a mostani szárazság képében.

Bizony, igen nyomorúságossá vált az életük, főleg ami a köznépet illeti.”

– Látom atyám, hogy messziről jössz! Bizonyára fáradt lehetsz. Kérlek, gyere be a házamba, pihenj meg nálunk! Ott biztonságban leszel, senki sem fog zavarni, nyugodtan gondolkodhatsz a te szent dolgaidon. Akár meg is oszthatod velünk. Az én házam biztonságos.

A hívó mozdulaton is látszott, hogy komolyan gondolja.

A pap, rövid tétovázás után, elfogadta az invitálást és megindult arra, amerre a mi emberünk hívta.

Rövid idő múltán ritkás erdőbe értek. Ártéri erdő volt. A ház is látszott. Kis halmon állt, de még így is vastag cölöpökön. Valamikor alighanem szükség lehetett azokra a cölöpökre, mert tavasszal, áradás idején odáig ért a víz, ahol most a cölöpök végződtek, s a ház vastag, legalsó gerendái kezdődtek. Három sorban. De egyébként is eléggé különleges ház volt. Mert az egyik oldalán, ott, ahol nem volt bejárat, még legalább három ház volt hozzátoldva. Azok már egyszerűbbek voltak, de ugyanakkor jó nagyok. Látszott rajtuk, hogy cselédség számára készültek. De egyszerűségük mellett is ugyanolyan biztonságosaknak tűntek, mint az első ház. Csak éppen az első ház körül volt ültetve szőlőtővekkkel, amelyek az idők folyamán emeletnyi

magasságra nőttek, s még mindig tele voltak feketéllő fürtökkel. Jelezván, hogy nem a szüretelés szokása volt a ház lakói között a divatban, amely általában borkészítésben és következményes lerészegedésben szokott kiteljesedni, hanem a fürtönként való csemegézés. No persze attól még bora is lehetett a gazdának, de körülbelül nem az lehetett számára a legfontosabb.

A háztól aztán még tovább is lehetett menni, s akkor nemsokára előtűnt a folyó is. „Nagy folyó”, így nevezték, vagy néha egyszerűen, a szlávok szavával, hogy Tisza. Biz’ most nemigen érdekelte meg a „Nagy” nevet, mert igen össze volt húzódva. De azért még mindig tekintélyes volt, hallal pedig elláthatta a birtokot. Mint ahogyan vaddal is az a ritkás erdő. De kert is volt, jókora, abban zöldségek.

– Nézed atyám a kertet? Nem volt ez mindig így, de a mostani, ínséges időkben még ennyiért is hálásak lehetünk.

– Látom – nézegetett mindenfelé a pap – gondolom, menekültekkel is teli vagy.

– Vannak. De szigorú vagyok. Aki dolgozni akar, maradhat. Akinek ez nem tetszik, nyugodtan továbbmehet, én nem tartóztatom. Hosszú ez a folyó, találhat magának helyet mindenki.

– És akik a folyótól távolabb élnek?

– Na látod atyám, most rátapintottál. Ők az igazi gond. Mert mindenkit még én sem fogadhatok be. De mostanában nem is jönnek olyan sokan. Gondolom, beállt valami egyensúlyféle. Mert, ha jönnek is, őket is csak ugyanúgy kénytelen vagyok megrostálni. Mint a folyómentieket. Érted?

A pap értette. Persze, hogy értette, hiszen akkor már évek óta járta a vidékeket. Bár el kellett ismerje, ilyen jó állapotban levő birtokot eladdig keveset látott.

– De gyere be atyám a házba! Ismerd meg a családomat!

Odabent két asszony is tett-vett. És néhány gyermek is volt. Amikor megszokta a szeme, látta, hogy igazából négy van, szépen elosztva, két fiú és két leányka. Az egyik fiú és az egyik leányka nagyobb volt, olyan tizenöt, tizenhat évesek, a másik kettő kisebb.

– A feleségem, Márta! És az ágyasom, Margit. Vagyis Margaréta – mutatta be a felnőtteket. Még jókor, mert a pap talán arra gyanakodhatott volna, hogy a gazda esetleg szerezcsen. Vagyis muszlim. Ámbár az aligha említette volna Öregisten nevét. Mert ők másként nevezik ugyanazt a Mindenhatót. – De ülj le uram, helyezd magad kényelembe!

A pap tehát leült egy éppen kínálkozó padra, igaz, szabódott előtte egy kicsit. Hogy:

– Ha lehetne előtte, megmosnám a lábamat! Nem szeretnék felborítani ilyen szép rendet.

Nem kellett kétszer mondania. A nők, értvén a szóból, hamar egy edényt hoztak, egyikük meg (ez volt az, akit Margitnak nevezett a gazda) valami növényfélét is és megmutatta, hogyan lehet rábírní az a füvet, hogy habozzon, vagyis szappan legyen belőle. De már a lábmosást úgy látszik, nem vállalta valami okból. Lehet, hogy nem volt keresztény, vagy a gazda nem utasította szemvillantással.

A lábmosás végeztével aztán a pap is kérdezni kezdett.

– És te uram? Megkérdezhetem, a te nevedet? Látod, az enyém Odo. Hívhattok Odo atyának.

– Harcos. Így hívnak.

– Harcos? Csak így? Jelent valamit ez a te nyelveden? – mert ez idáig az avarok köznyelvén beszéltek.

– Igen. Azt jelenti, hogy katona. Vagyis olyan, aki ismeri a fegyvereket, tud is velük bánni, de alkalomadtán egy kisebb sereget is elvezet.

– Bocsáss meg uram, de nem szeretném eltéveszteni! Tudsz írni?

– Tudok Odo atya. Háromféle írást tudok. A miénket, a görögökét, meg a latinokét is. Melyiket szeretnéd?

– Én a latint meg a germánokét ismerem. Azt hiszem, hogy legjobb lesz a latin. Azt mindketten tudjuk – és odanyújtott neki egy kis pergamen darabot, meg egy írószerszámot.

A gazda le is írta neki nagybetűkkel, hogy HARCOS.

A pap is próbálgatta egy ideig, majd kimondta ilyen formán:

– HÁRKOSZ. Köszönöm uram, most már emlékezni fogok – a gyerekek egy kicsit pukkadoztak a nevetéstől, de az apjuk szigorúan nézett rájuk, hát elhallgattak.

Még beszélgettek egy kicsit, majd eljött a vacsoraideje, hát nekiültek. A két férfi, a gazda meg a pap az asztalnál, a gyermekek, pedig már jócskán serdülők voltak, egy macskaasztalból avanszált alacsonyabb asztalnál. A két asszony nem ült le. Csak térültek-fordultak, úgy kaptak be egy-egy falatot. Ilyen volt akkoriban a szokás. Meg is sértődtek volna, ha valaki az asztalhoz invitálja őket. Tán valami nemtelen célzásnak is veszik.

A gyermek az persze gyermek. De a két lány is elfordult, amikor falatot rakott a szájába. Nem volt illendő, hogy lássák a fiúk. Pedig egész nap együtt voltak, de ez... talán valami régi szokás maradványa volt, hogy a táplálkozást szentnek tekintették.

A pap... maradt. A gazda és családja meg volt győződve arról, hogy az ő kedves unszolásuknak tett eleget, amikor úgy határozott, hogy még marad egy ideig. Hogy mennyi lesz az az idő? Ezt senki nem tudta, de nem is törődtek vele. Harcos – mert valóban ez volt a neve, de, hogy miért, azt nem kötötte senki orrára, csak nagy ritkán lehetett kicsikarni belőle néhány szó utalást – mindenesetre örült a jelenlétének. Mert elgondolta, hogy ő ugyan mindig igyekezett megadni a gyermekeinek azt, amit megadni képes volt, és sokan voltak így akkoriban azon a vidéken, éppen a szegénység, sőt néhol egyenesen az éhezés miatt, de tudta, hogy a jövő szempontjából az bizony nem lehet elég. Semmiképpen sem.

Ez természetesen a fiúkkal volt így. Mert a két lányt az anyjuk tanította, méghozzá elég jó egyetértésben egymással. Amit Márta tudott, azt mindkét leánykának elmondta, s Margit is ugyanúgy viszonyult a két leánykához. Már pedig két tanító, akárhogy is vesszük, több mint egy. Tehát a lányok, nem nagyon, de azért mégis valamennyire előnyben voltak a fiúkkal szemben.

– Furcsának tűnik nekem uram, hogy ez a két nő olyan jó megértésben van egymással – mondta egyszer a pap, amikor már nem fért a begyébe az, amit naponta látott.

Harcos látta ezt már régen, s a rá jellemző csendes humorral figyelgette, hogy Odo atya mikor fog már egyszer megszólalni. Hát most megszólalt.

– Mert igaz ugyan, hogy én születésemtől fogva mindig klastromban laktam, de ne hidd azért, hogy nem ismerem a kinti világ dolgait! Néha utaznom kellett, eddig is, és ne feledkezzünk meg a gyóntatásról sem. Egyszóval, azok a családok, amelyeket eddig én láttam s hallottam, egészen másfajtaak voltak. Nem is tudom eldönteni hirtelenében, hogy náluk a két asszony egymásnak a szemét kaparta volna-e ki, vagy pedig szép megegyezésben a férfiét?

Mire aztán Harcos gazda igen vidáman kezdett el nevetni. Ám aztán ő is elkomolyodott. Azt mondta:

– Tudod atyám, hogy engem Harcosnak neveznek. Szeretem is ezt a nevet, mert jól kifejezi a valóságot. Akár azt is mondhatnám, hogy már nem is emlékszem az azelőtti nevemre, de ez hazugság lenne, s Isten emberével való beszédben nem illik hazudni. De nem is tartozik ide. Hát, értek a fegyverekhez, meg tudok tervezni egy rajtaütést ilyen-olyan ellenségen, de ami annál fontosabb, egy védekezést is meg tudok szervezni. Meg is tettem már sokszor. Ilyen volt az is, amikor ez a nagyobbik fiú, Kerecse, éppen csak megszületett. Faluban éltem akkoriban, nem így, komor bika módjára, s akkor történt, hogy lovas hírnök jött, újságolva bizonyos rablók megjelenését a közelben, akiről az hírlett, éppen a mi falunkat akarják kifosztani.

– Miféle szerzetek voltak azok a rablók? – vetette közbe a pap.

– Az nem tartozik ide. Rablók voltak, punktum. A falu elég gazdag volt, lett volna mit rabolni. Ám azok a rabló zsiványok nem csak a kincseinket kívánták meg. Hanem az emberekkel is gyalázatos tervük volt. Vagyis, a férfiakat megölni, vagy eladni őket rabszolgának, s a gyermekeket szintén. Jó ára volt akkoriban az egészséges gyermekeknek. – a gazdának már az emlékezéstől is ökölbe szorult a keze, s rekedt lett a hangja. – Hát megkértek akkor a többiek, hogy vállaljam el a védelem szervezését. Elvállaltam, hiszen azért vagyok katona. Sokan meghaltak akkor, de a rablók csapatából egyet sem hagytunk életben. Azaz, hogy... egyet éppen igen. Az megszökött, nem is láttam előtte.

No, vége volt a harcnak, éppen számba vettük a veszteségeket, s természetesen a támadókét is. Úgy láttuk, teljes volt a diadal. A faluból kilencen vesztek oda, s egy eltűnt. No, elmúlt vagy három nap, vagy négy, s jött ám egy asszony. Nagyon szép asszony volt, sokszor megakadt rajta a szemem azelőtt, de hát nekem akkor már fiatal feleségem volt, s mint mondtam, Kerecse nem sokkal azelőtt született. Hanem azt mondta az az asszony, hogy fogadjam el őt, mint ágyast, mert egyedül maradt, s milyen élet várna rá ezután a faluban, egyedül. Kiderült, hogy az ő férje volt az az elveszett ember. De nem csak annyi ám! Mert éppenséggel a férje volt az, aki ránk hozta a martalócokat. Volt-e valakivel elszámolása, vagy tán az egész faluval, s ha igen, miféle, nem tudtam. Most sem tudom. Nem is vagyok kíváncsi rá. De... mint mondta, vannak a faluban néhányan, akik tudnak az ő elveszett férje tevékenységéről, meg is nevezett vagy hármat, hogy ne gondoljam, hogy a levegőbe beszél. De ezek után valóban hinni kezdtem, hogy igazat mond, amikor azt mondja, fél, hogy megölik. Megpróbáltam beszélni is néhányval azok közül, akiknek a nevét kimondta, de nem találtam valami nagy megértésre. Megértettem, hogy talán éppen a nyakát nem vágják el, de lehet, hogy éhenszomjan veszejtik. Megbeszéltem hát a feleségemmel. Ő is látta a másik asszony kínlását, hát rábólintott. No! Így van hát nekem feleségem is, meg ágyasom is. Nem bántam meg. Nemsokára meg is született Basil. Vagy Vazul, ahogy tetszik. És két év után aztán a lányok.

– Ezek szerint tehát Basil/Vazul nem éppen a te fiad – mondta Odo atya elgondolkozva.

– Úgy van. Ismered Atyám, a görög mondát, Zeuszról és Lédáról? Akiknek két ikerpár gyermekeik születtek. Castor és Pollux, valamint Heléna és Klütaimnésztra. Csak várom, hogy mikor melyik páros kezd el így vagy úgy viselkedni.

A pap megint bólintott. Hogy érti. És végül is, Castor és Pollux gyakorlatilag egyforma sorsot választott, gondolta magában, na de a két lány?

Aztán elaludt az ügy, mert mindenféle dolgok estek közbe. És a gyermekek tanítása is komoly ütemben megkezdődött.

A gyermekek tehát tanultak és ebben Odo atyának oroszlánrésze volt. Harcos uramnak csak egyetlen kérése volt. Az, hogy ne térítsen nagyon durván. Ha már mindenképpen szükségét látja. Főleg a két fiúnál. Mert a lányok előbb-utóbb úgyis férjhez mennek majd, s úgyis követni fogják a férjüket. Odo azt válaszolta erre, hogy a térítés nem feltétlenül szükséges, a durva

térítésnek meg éppenséggel semmi értelmét nem látja, mert az csak ellenérzést szül. Különben is, egyelőre Istenről nincsenek közvetlen fogalmaink, és ki tudja, hogy nem tetszik-e Neki jobban az Öregisten név, mint azok, amelyekkel most illetik azok, akik kereszténynek képze-lik magukat? Egyelőre tehát inkább világi dolgokról folyt a tanítás. Az atya sok földet bejárt, tudós ember volt, népeket ismert, s azok vezetőit is, persze legtöbbször inkább csak a nevét, volt tehát miről beszéljen a fiataloknak.

Volt más is. Ahogy hidegebb lett, s a folyók partján is megkeményedett a föld, mert voltak azért folyók, ha össze is voltak zsugorodva, mind több lovas tűnt fel a vidéken. Sokan nap-nyugat felé tartottak, s azt mondták, a kagánhoz mennek. Mások ellenkező irányba mentek, dolguk végeztével, vagy anélkül, iparkodtak a saját uralkodójukhoz visszatérni. Olyan is volt, aki révésznek nézte Harcost.

– Ennyi fáradsággal akár lehetnék is – mondta vigyorogva.

A papnak azonban másféle gondolatai támadtak, s azokat a gondolatokat meg is örökölte a naplójában.

„Ezen a napon megint követjárás volt. Azt mondták, a kagánhoz, vagy éppenséggel el tőle. Érdekes volt, mert mindegyik másféleképpen mondták ki a titulását. Kagán, kaán, kaan, kahagán, kapagán, meg még sok másféle. Még olyan is volt, aki kákánnak mondta. Ezek alighanem olyan változatok voltak, amelyeket kimondva azt akarták, hogy ugyanaz legyen, de mégse teljesen. Mint az ótestamentumi zsidóknál, ahogy Aharonból Áron lett, vagy Ábrámból Ábrahám. Lehet, hogy mindez arra szolgált, hogy az emberek felismerjék, de a Rossz, a Rontás, az itteniek szerint Manó, Döbröc, vagy Híz, ne tudja, hogy kiről van szó. Együgyű praktika tudom, de úgy látszik, hogy nekik megfelel. Manót ugyan nálunk felé is mondanak, és én sem tudom, hogy az miből ered. Emberke lenne? Vagy éppenséggel Manira, Manicheusra céloznak. Úgy látom, sokat kell még tanulnom!”

* * *

Nagyjából huszonöt évvel az előbbi történetünk kezdete előtt, a hatalmas Don folyó mellett, amely folyót akkor még nem mindenki nevezett a Don névvel, csak azok, akik a kelták népéhez tartozónak vallották magukat, míg például azok, akik azt mondták magukról, hogy ők eszékelyek, Itilnek nevezték, mint minden nagy folyót amelynek a partjain ők éltek, szóval a nagy folyó mellett egy asszony első gyermekét szülte.

Az asszonynak is két neve volt. Az, amelyet a születése után kapott, s amely Hajnalnak hangzott és az, amelyet egy apáca kívánságára a szent keresztségben adtak neki, vagyis az Ilona név. Elég felkapott is volt akkoriban az Ilona név, ezért, amikor a nővér ezt kérte a pátértől, az készségesen tett eleget a kívánságának.

Ilonának már volt akkor egy bátya, aki a Teofil nevet viselte, s akihez a két gyermek apja nagy reményeket fűzött. Valamennyire be is váltak azok a remények, ha nem is éppen úgy, ahogyan az apjuk elképzelte. Ilona tehát felcseperedve, különleges dolgokkal kezdett foglalkozni. Néha meglátogatta őket az az apáca is, aki már a születésénél is jelen volt, s lényegében a keresztanyjának számított. Ilyenkor csepegtetett a kislány fejébe olyan tudást, amilyen csak keveseknek adatott meg. A tudás átadása kevés szóval történt, így könnyebb volt rá emlékezni, de a bevált módszer mellett a szent életű nővér még egyéb technikákat is alkalmazott. Olyant, mint például, hogy hatalmas lelki ereje segítségével azt a hitet indukálta a kislánynak, mintha az a tudás nem is tőle jönne, hanem máshonnan. Az a máshonnan egy

régi egyiptomi arany-macskaszobor volt, amelyhez a leányka szintén nem mindennapi módon jutott.

Azt, hogy az okok összefüggéseinek a legvégén mi is volt a szikár igazság, azt se akkor, se azóta nem tudta senki. De a tudás, amit a leányka ily módon megkapott, olyan terjedelmű volt, hogy tizenhat éves korában, amikor egy csatában az ellenség karddal majdnem teljesen kettévágta a Teofil fejét, azt a vágást, amely még ma, a huszonegyedik században is legtöbb esetben halálos lenne, Hajnal/Ilona nemcsak meggyógyította, hanem olyan eredménnyel tette azt, hogy a fiú csak még sokkal vitézebb harcos lett azután, mint előtte volt. Aztán az idegsebészek vitatkozhatnak azon – a mostaniak természetesen – hogy miféle idegpályák és hogyan gyógyultak, illetve nem gyógyultak úgy, hogy a legény agresszivitását szinte emberfölöttire megnövelték. Nekem könnyebb a dolgom, mert csak azt kell leírjam, amit régi pergamenekről olvashattam.

No de Ilona! Amikor a tizenhetedik évét betöltötte, vagyis férjhez-menendő korba lépett, a szent életű nővér egy újabb látogatása nyomán azt a kívánságát fejezte ki, hogy ő nem akar férjhez menni – pedig már volt kérője is, egy igen előkelő fiatal férfi, aki az akkori hadban középvezetői tisztet viselt, csabánnak nevezték azt a tisztséget, még a hunok idejéből, de erről a tényről, vagyis a fiatalember rangjáról, senki nem tudott, csak éppen az említett apáca, aki viszont rábólintott, hogy az is tisztességes hivatás, ha egy leány Istennek szenteli az életét.

Igazából nagy valószínűsége volt annak is, hogy a nővér hozzáállásában jókora adag ravaszság is rejtlett, amiről azonban akkor még senki sem tudott, s később is csak nagyon kevesen.

Mielőtt azonban a klostomba bevonult volna a fiatal leányka, olyan eseményekre került sor, amelyek később, bár erről akkor még senki nem sejtett semmit, sokban hozzájárultak a világ azon részének amelyet ma Európának neveznek, a leendő sorsához, annak alakulásához.

Teszem azt például, hogy a fiatal herceg – mert hát ne csigázzam tovább, herceg volt bizony Magna Bulgaria kagánjának, Kuvratnak közeli rokona.

Kuvratnak öt fia nevét jegyezte fel a történelem, minden bizonnyal azokét, akiknek anyja az ő felesége volt. Ám, mint már előbb írtam, akkoriban szokás és általánosan elfogadott volt, főleg előkelő férfiaknál, az ágyas tartása is. Nem volt ez éppen lenézése azoknak a lányoknak, asszonyoknak, akik különböző okok miatt erre vállalkoztak, de annál inkább a szegyénytől való megkímélése, sőt néha éppen az éhhaláltól is. Szigorú idők jártak akkoriban, s nem sokan néztek oda olyasminek, hogy egy király éppenséggel gyereket csinál-e valamelyik megbecsült szolgálólányának. Aminthogy azokat a gyermekeket tisztességgel fel is nevelték, s lett belőlük katona, pap, írnok, vagy más hasonló megbecsült tagja a társadalomnak. Igazából ma sincs ez másképp, csak éppen apa és gyermeke közé befurakodott, s ott gyökeret is eresztett a képmutatás.

Nos, hát ez a herceg is ilyesféle ifjú volt, apja a Kagán, anyja pedig egy komoly válogatás után kiválasztott eszékely leány.

A rokonságáról persze Hajnal/ Ilona semmit sem tudott. De a fiatalember tetszett neki, s azt elmondta az apátnőnek is. Aki természetesen nem volt más, mint ama régi apáca, aki neki a keresztanya is volt.

– Nem tudok nélküle élni – panaszkodott a leány, majdnem sírva – lehet, hogy nem is vagyok méltó arra, hogy bemenjek abba a klostomba?

– Dehogynem kicsikém! Hiszen te az emberek segítségét tűzted ki magad elé célként. És hogyan lennél képes segíteni akkor, ha az emberek feléről fogalmad sincs, hogy milyenek? Vagyis... természetesen, a férfiakról.

Történt tehát ami történt, elég az hozzá, hogy kilenc hónap elteltével abból a vágyból, szerelemből egy kis élet született.

– Mivel pedig igazából nem való az, hogy egy apácánövendéknek ilyen szép fia szülessen, hát legyen a gyermek neve NEMVALÓ – mondta az apátnő és akkorát kacsintott hozzá, hogy csak az nem látta, aki teljesen vak volt. De Ilona... most már csak maradjon meg ezen a nevén, mert a későbbi életének ez a név lett a meghatározó tulajdonsága, az ilonaság, amiről akkor még csak homályos fogalmai körvonalazódtak... tehát ő nem volt vak és nem volt az a herceg sem, akinek, mit tesz Isten, szintén Nemvaló volt a neve.

Az élet pedig úgy hozta, hogy abban az évben, az Úr születése utáni hatszázhatvanötben meghalt a bolgárok kagánja, Kuvrat. Aránylag fiatalon, mindössze ötvenkilenc évesen.

Van egy monda, nem tudom, hogy igaz-e, de jellemző, hogy a kagán, a végét érezve közeledni, összehívta magához a fiait. Az öt testvér mindegyikének egy-egy nyílvesszőt adott a kezébe azzal, hogy törje el. Meg is tették könnyűszerrel. Akkor aztán fogott másik öt nyílvesszőt, szorosán összekötözte őket, s ismét felszólította a fiakat, hogy törjék el így. De a kérés kifogott rajtuk, mert öten együtt sem tudták eltörni az összekötözött vesszőket.

– Látjátok? – mondta akkor a halálos beteg kagán. – Egy nyílvesszőt mindenki el tud törni, hanem ötöt már ti öten együtt sem tudtok, ha össze vannak kötözve. Hát így maradjatok együtt és segítsétek egymást!

A dolgok és az emberek természetéből persze egyenesen következett az, hogy a fiak csak a legritkább esetben fogadják meg apáik tanácsát. Ezúttal is az történt. Alig hunyta be a szemét a király, az öt fiú annyifelé futott. A történészek lejegyezték, hogy éppen ki hova, minket azonban most nem különösebben érdekel a sorsuk, annál inkább a Nemvalóé. Mert ő is ott volt a többiekkel együtt. Vele és két testvérével összesen nyolcan voltak tanúi a király utolsó szavainak, s halálának.

Ő volt a legfiatalabb, járni se tudott még, de az anyja ölében mégis ott volt.

– Hát nektek mit adjak szegénykéim? – nedvesedett el a király szeme. – Megvan! Nektek legyen a célotok az, hogy a ti népeteket szeressétek, emeljétek, juttassátok a megbecsült népek sorába!

Természetesen Nemvaló herceg semmit sem értett az egészből ám annál inkább értett az anyja. Bár egyelőre maga sem tudta, mit kezdjen a különös végrendelettel, ám történt valami, ami mindenki akaratán kívül, sőt annak ellenére, olyan hatalmat adott a kezébe, amelyenről addig elképzelése sem volt.

Az történt ugyanis, hogy az öt testvér, mielőtt szétszéledtek volna a szélrózsa minden irányába, abban azonban mindenképpen megegyeztek, hogy a három, ágyastól született herceget ki kell iktatni a hatalom közeléből is. Mivel nem voltak különösebben vérszomjasak, Britanniában például, vagy akár a művelt Bizáncban is, lelkifurdalás nélkül megölették volna őket, azt találták ki, hogy az anya legyen apáca, vonuljon be egy szigorú kolostorba. Ott éljen bűnbánó életet, vezekelve akár a mások bűneiért is – neki magának alig voltak olyanok – a fiait pedig, ha van rá mód, legjobb, ha papnak neveli.

Komoly, értelmes nő volt, engedelmességhez szokva. Azt tette hát, amit kértek tőle. És igazából csak ott a kolostorban nyílt ki a szeme a világ természetére. Ám amikor kinyílt, attól kezdve nem volt megállás. Kezébe vette sorsát és a fiait is. Kettőből ugyan valóban pap lett, a főpapságig vitték, Nemvalóból azonban katonát nevelt.

És ennek a hercegnek lett később a fia a kis gyermekecske, az Ilona fia, Nemvaló nembéli Nemvaló.

Akkor már az öt Kuvrat-fiak sehol se voltak, vagyis inkább szétszóródva az akkori világban, kis hercegségek, tartományocskák urai, egy-egy nagyhatalom határain belül.

Éppen az említett változások hozták magukkal azt is, hogy Ilona végül nem lett apáca. Nem lett a kolostor lakója. Csak egy kis házat épített neki a klostrom közelében a vőlegénye, később férje, a felnőtt Nemvaló herceg. Aztán a testvérek is jöttek rendre, de közülük minket főképpen az első, vagyis Nemvaló nembéli Nemvaló sorsa érdekel. Akinek a bölcsője fölött az anya sokszor énekelte el az azóta már híressé lett régi bölcsődalt, azt amelyet még ő sem tudta, hogy honnét tanult. Talán az a régi, egyiptomi arany macskaszobor súgott neki, amikor még kisleány volt. Mert fura és érdekes volt ám az a régi egyiptomi világ! Sokat tudtak s abból keveset mondtak el.

Bölcsődal, melyet Ilona asszony énekel a kis Nemvaló ágya fölött

Menj el fiam, menj el, Nagy Erdő országba!

Annak közepibe, ott levő dombjára!

Ott, azon a dombon van egy szép, magas fa,

annak jobb oldalán van négy vastag ága,

annak bal oldalán öt vékonyabb ága.

Az ágai között egy magas sudára.

Hágj fel édes fiam mind kilenc ágára!

Kilenc ágon átal szép magas sudárra.

Azon a sudáron egy sasmadár fészkel,

annak a tojását valahogyan vedd el!

Azzal a tojással gyere le a földre!

Amikor leértél, tojást csapd a földre,

hogy szerte törődjön sok ezer izinkre,

ne féljél attól se, hogyha a sas csípked.

Úgy sem csíp tovább, ha a földet elérted.

Abból a tojásból jól lakik a néped.

Aztán pedig menjél messzi tó mocsárhoz,

abból a nagy tóból végy vizet magadhoz!

Azzal a vízzel majd gyere ide, haza!

Azzal mit hozol, a nép szomját olthassa.

Ám vigyázz, a tóban emberevő sárkány

él, a vizére féltékenyen vigyázván.

Nem szabadulsz attól, erővel se harccal,

csakis az eszeddel, csakis ravaszsággal.

Ezt tegyed, így tegyed fiam, egyetlenem,

mert csak ha sikerül, segíthetsz népeden.

De még így sincs vége, jaj még így sincs vége!

Mert a nagy jóléttől lesz sok ellensége.

Sok ellenség ellen harcnak sosincs vége,

ha egyet meggyőztél, másik jön helyébe.

Egyik nagyon ravasz, másik nagyon erős

Öregisten segítsen meg, hogy mindent legyőzz!

Jaj! Hogy mindent legyőzz!

És így cseperedett fel a fiatal Nemvaló herceg igazi férjévé. A város és a vár, amelynek meglátásakor Ilona annyira elcsodálkozott, hogy el sem akarta hinni, hogy ilyen létezik, s nem az Öregisten különleges csodája, hanem emberkéz munkája nyomán jött létre, neki természetes volt. Tudta, hogy a városnak, s a várnak is Szárkel a neve, s határt képez az eszékelyek a bolgárok s a kazárok területei között. A neve pedig, mivel a „szár” fehéret, illetve csillogót jelent, a későbbiek szavával Fehérvárnak, vagy Fehérhelynek is kimondható. Ez azonban már csak az eszékelyek sokkal későbbi utódai előtt lett valamennyire ismert, de még náluk sem egészen nyilvánvaló.

* * *

Odo pap feljegyzései

Azon a télen, amely az Odo pap megérkezését követte, Harcos uram házában is mélyreható változások következtek be.

Azzal kezdődtek, hogy a sok egymásutáni követjárás előbb-utóbb az események logikája szerint is azt kellett eredményezze, miszerint egyszer csak az egyik ilyen követ nyíltan megkérdezte tőle:

– Mondd csak jó uram, nem gondoltál még arra, hogy a nagy folyó, hogy is hívjátok ti, a Tisza két partja között valami hidast állítsál be? Neked is jó kis kereset lenne, nekünk pedig nem kellene minden alkalommal a lovunkat megúsztatni a jéghideg vízben. Mert, hogy gázló alig van, s ami igen, az is messze!

Harcos uram hümmögött egy kicsit, hogy így meg úgy, neki megvan a megélhetése a marhákból, halakból, meg kertekből, amelyeket a szolgák segítségével megművel, de azért az ajánlaton valóban elgondolkozott. Nem sokáig, csak egy napig. Mert egy nap után már szorgalmasan döntögették az erdőszéli fákat, vigyázva, hogy csak azokat vágják, amelyek kiszáradó félben voltak, vagy már ki is száradtak, meghagyva a helyet a jövő évi erdejének. Nem is kellett sok, egy hét után már meg is volt egy kezdetleges tutaj. A tetején még deszkák is voltak, azokat a malomban készítette ő maga. Kötél meg volt éppen elég a gazdaságban, egyhamar kijelölték a hidasnak az útját a két part között. Mert úgy kell annak kijelölve lenni, hogy a hidasnak mindkét végére egy rövidebb kötél volt kötözve, amely csigákkal mozgást engedett azok a hosszú kötélen, amely a két part egy-egy százados fája között volt kifeszítve. A többi aztán elvégezte maga a víz ereje. Mert aszerint, hogy melyik kötél volt rövide húzva, úgy vitte a víz sodrása egyik vagy másik part felé a hidast.

Annak a malomnak különben is fura kis története volt. Harcos nem szeretett beszélni róla, mert egy másik, számára nagyon kellemetlen történethez is kapcsolódott. Úgy esett, hogy akkor, amikor még fiatal, volt, mint frissem a folyópartra költözött katona, egy alkalommal a tárkányok falujába ment, valami fegyvereket, meg szerszámokat rendelni. Mert, hogy akkoriban még tárkánynak nevezték a vasverő embert. A tárkányok mestersége egyébként is szentnek számított, s annak megfelelően fent is hordták az orrukat. A fiatal katonának tehát várnia kellett. Várakozás közben megakadt a szeme azon a szerkezeten, amely mintegy segített a vasverés kezdeti, legnehezebb szakaszában. Nagy, magas gépféle volt, amit a folyó – a tárkányok is folyóparton éltek, bár ez a folyó kisebb volt, mint a hazai, de ugyanakkor jóval gyorsabb sodrású – hozott működésbe. Egy nagy kerék merült félig a vízbe, annak az alsó oldalát nyomta a sodrás, s amitől aztán az egész gép működésbe jött. Hatalmas kalapácsok zuhogtak az óriási üllőkre, a vörösen, vagy sárgán izzó vasat csak éppen alájuk kellett dugni. „De hiszen ilyet én is tudok csinálni” derült fel a fiatalember képe és, hogy „Nem muszáj

annak feltétlenül vasból lennie”! Úgy fellelkesült a látványtól és a képzelettől, hogy mindjárt két fűrész is rendelt tőlük. Azt is mutatta, milyen és mekkorát. És azután jött az ámulat. Mert a fűrész fogainak a reszelését is ugyanannak a gépnek egy másik része végezte el. „Nahááát! Ilyen is van?”

Sajnos aztán hazafelé szekerezhén megtörtént vele az az incidens, amely az életét megváltoztatta, s szomorú felnőtt embert csinált belőle.

Valami nézeteltérés lehetett két falu népe között, amelyek éppen az útjába estek. Mivel a bírák nem voltak képesek dönteni, kardra került a döntés dolga. Őt pedig felszólították, szinte zsarolták, hogy valljon színt, illetve csatlakozzon az egyik félhez. Fiatal is volt, ficánkolt az új kard az oldalán, nem volt nehéz rábírní. És a csata hevében találkozott szembe éppen egy gyermekkori barátjával. Farkas volt a neve a barátnak, legalábbis úgy emlékezett rá. De inkább csak a nevére. Mert nem ismerte fel. És ha szembe kerültek, meg is suhintotta, de úgy, hogy a régi barát ott maradt mozdulatlanul. Megölte. És felismerte. Úgy elbúsult ettől, hogy meg sem várta a harc végét, kivágta magát a tömegből és búcsú nélkül elszelelt.

Utóbb két érzés is elborította. Először az, hogy most következik majd a vérbosszú a megölt barátért. Aztán a szégyen azért, hogy mit tett. Mert a családot is jól ismerte, s szerette is. No, oda sem lesz már képes elmenni még egyszer! A vérbosszút el lehetett kerülni, egyszerűen megváltoztatta a nevét, s lett Kerecse helyett egyszerűen csak Harcos. Lakni amúgy is messze lakott. De a lelkiismeretét sehogy sem tudta elhallgattatni.

No persze, azért sok kísérletezésbe került még az, amíg azt a malmot meg tudta építeni úgy, hogy az az elképzelésének pontosan megfeleljen. De ha ráment is egy éve, csak meglett. Egy szolgálja, aki értett az ácsmesterséghez, megértette a gondolatait és segített neki. Akit azért hálából felszabadított. Az asszonyok persze örültek, hogy több lesz az ideje attól fogva, csak azt nem értették, hogy miért kell ezek után Harcosnak nevezni.

– Ne törődjetele vele! Fogadalom. És vezeklés!

Ezt megértették. És igaz is volt.

Ez volt a névváltoztatás és a malom eredetének a története. Amit egyelőre még a papnak is szégyellt elmondani.

Örültek persze a lovas követek, a gazda kevésbé, mert úgy az ácsolás összehangolása, mint a későbbi működtetés elég sokat elvett az idejéből. De megnyugodott abban a tudatban, hogy ha már éppen folyó mellett talált helyet magának, akkor legalább ennyivel segítette az utasokat, akiket a sorsuk, vagy fejedelmi parancs arra sodort. Persze, volt egy mellékes hozama is az egész építkezésnek. Az a fűrészmalom, amely akkor már évek óta pihent, s amely segítségével a házakat (mert a szolgálak házait is) építették, megint működni kezdett. S ha már a folyó vizét munkára fogták, másokat is segítettek, olyanokat, akik a közelben akartak letelepedni. Elég kezdetleges deszkák kerültek ki a malomból, de egyszerű házakhoz építőanyagának megfeleleltek.

De a követjárások sűrűsödése és a hidas építése csak az egyik jele volt a közelgő változásoknak. A másik, és Harcos uram számára ez volt az igazán fontos, a két fiú okosodása volt. És persze megmutatkozott a két fiú közötti különbség is. Mert mindkettő okos volt és elég ereje is volt, de úgy tűnt, hogy Basil inkább vonzódik a hitbeli gondolatok megtanulásához, sokat is tartózkodott az atya közelében, illetve csak akkor kullogott el, amikor a pap kifejezte azt a kívánságát, hogy most már pihenni szeretne.

Ellenben Kerecse? No, őt nem lehetett igazán kiismerni. Vágott az esze, de vonzották a testi erőt, ügyességet kívánó gyakorlatok is. És az igazi szórakozása... volt neki öt darab behajlítható kése, vagyis bicskája. Akkoriban bicsaknak nevezték. Jó nagyocskák. Hát azokkal szeretett gyakorlatozni. Odo pap megfigyelte, hogy egyszer, csak úgy szórakozásból, egy ötven lépésre

álló fa törzsébe úgy dobta bele egymás után mind az ötöt, hogy nagyon kicsi volt köztük a távolság. És az a távolság – ezt lemérték egy cérnával, minden két bicska között azonos volt.

– Valamikor én is tudtam hasonlót – mosolygott Harcos – a feleségemet is úgy hódítottam meg, hogy egy szívalakot dobtam, de nem öt, hanem tizenöt bicsakkal. Hej! Régi volt. Csak az egyiknek a hegye lógott éppen egy kicsit ki a sorból. De úgy látom, ennél a gyereknél ez sem hibádzik!

„Mert hát én is a Kerecse nemzetségből származom, mint bizonyára rájöttél már. Csak egy régi tragédia következtében lett más nevem. De ezt... majd egyszer.” Ám az az egyszer, a sors különös végzése szerint, sohasem jött el.

Ha egyszer a fiúk azon a télen felnőttek, ugyanaz történt a lányokkal is. Valami különbség azért köztük is adódott. Mindkettő nagyon szép fiatal leánnyá serdült. Csakhogy Erzsébet, a Márta lánya egyszerűen nem törődött a szépségével. Viselte, mint ahogy egy régi, már megunt ruhát viselni szokott az ember, de közben azt kutatta, hogy merre fordítsa az életét? Milyen jövőt keressen magának? Neki tökéletesen megfelelt volna egy korai házasság, férjhez menni egy művelt, okos lovaghoz, de ha nem, akkor akár a klastrom sem lenne rossz. Lám, a lányok közül ő volt az, akit a lélek és a hit érdekelt.

Míg ellenben Izabella, a Margit leánya, aki szintén nem akármilyen szépség volt, komolyan számításba is vette a testi adottságait, amikor valamit feltétlenül el akart érni.

És mindegyik fiatal tizenöt és tizennyolc közötti éveket számlált. Előbb-utóbb történnie kellett velük valaminek.

„Édes jó, imádott Istenem! Akinek az egész életemet is szenteltem! Halálos szégyennel állok most a színed előtt, mert azt sem tudom, hogyan mondjam el az én nagy bűnömet. Mert én, aacheni Odo, felszentelt pap, bűnösebb vagyok, mint az útszéli tolvaj, aki a gyanútlan utasok mellé furakodik, s kivágja azok zsebeit. Mert ő idegen, ismeretlen embert foszt ki, ami kétségkívül bűnös cselekedet, de hát én akkor mivel takarjam magamat? Ó! Bűnös vagyok, bűnös vagyok, százszor is bűnös vagyok! Kérlek, hogy bocsáss meg nekem és ugyanakkor tudom azt is, hogy az nem lehetséges!

Úgy kell annak lennie, hogy a mostani szárazságtól és a szárazság miatti ínségtől megbolondulnak az emberek. S olyasmiket követnek el, amiktől másképp undorodnának.

De most nem az emberekről akarok gyónni, róluk majd később, mindenek előtt az én nagy bűnömet kell töredelmesen meggyónjam! Aztán... Rád bízom lelkemet, ha akarod megmented az örök pokoltól, ha nem, nem! Teljesedjék be a Te akaratod!

Most szép, virágos tavasz van a Te akaratodból, de ami történt még február végén esett meg, amikor még hideg volt és elég hamar sötétedett.

Egy ilyen sötétedő délutánon, vagy estefelé, nem tudom, mert itt óra nincsen, még napóra sem, minek is lenne, ha egyszer sötét van, tehát egy délutánon, amikor a kuckómban pihentem, mert sem Harcos gazda nem volt itthon, valami követeket kísért, mint rendesen, amióta azt a hidast megépítette, sem pedig Basil nem nyakgatott az örökös kérdéseivel, tehát egy ilyen délutánon, csak belibbent hozzám Izabella, a gazdáék kisebbik lánya. Ott leült velem szemben és még a ruháját is részben kinyitotta, mintha melege volna.

Azt kérdezte, igaz-e az, hogy papnak csak férfit lehet felszentelni? Nem tudtam, milyen gondolatok támadtak az agyában, tán csak nem pap akarna lenni? De feleltem őszintén, ahogy tudtam, hogy igen, igaz.

Mert, hogy ő nincs semmiképpen meggyőződve arról, hogy én férfi vagyok. Pedig az vagyok, feleltem, méghozzá egészséges. De ő nem hiszi, bizonyítsam be. És időközben még le is vetkőzött, mintha melege lenne. De bejöhet valaki, mondtam. Nem jöhet be senki, mert nincsenek itthon, mondta ő. Nem részletezem tovább, de bizony megtörtént az, aminek nem lett volna szabad megtörténnie. Visszaéltem házigazdám, Harcos úr türelmével és a vendégjoggal is. Ám ez még semmi, mert egy hét elmúltával bejött hozzám Erzsébet, akiről aztán végképp nem gondoltam volna. Na de ő nem vidámkodott, inkább szomorú volt. Hogy én őt nem tartom annyira, mint a húgát, pedig ő sokkal szebb. Még sírt is. Hát... megvigasztaltam.

Így történt tehát az én gyengeségből fakadó nagy vétkem. Mert egy idő után megtudtam azt is, hogy a két kicsi szélhámos megfogadta, hogy még a tizennyolcadik évük betöltése előtt elveszítik a szüzességüket. Hát mit mondjak, sikerült nekik, méghozzá jóval előbb. Csak én maradtam benne az undorító bűnben.

Azóta mindig csábítóan néznek rám, mikor véletlenül találkozunk, én pedig szeretnék el-süllyedni. A szégyentől.

De nem csak ilyesmire gondoltam akkor, amikor azt írtam, hogy az emberek megbolondulnak. Mert nem csak itt nálunk van mindenféle nem illendő viselkedés, hanem komoly, vezető emberek körében is, akiknek pedig benőhetett volna már a fejük lágya.

Hallottam például, de ez már valóban szörnyű és sok ember fogja kárát vallani, hogy a bajor herceg, Tasziló, nagyon biztatja az avarokat, támadnák már meg császár őfelsége birodalmát. Ez az ötlet egyébként a nevezett herceg feleségétől, Liutbergától származik, aki a langobard uralkodó rokona. Talán éppen a lánya. Mint tudvalevő, a császár őfelsége a tavaly egy csatában tönkrevverte a langobárdokat, mivel szemtelenül viselkedtek az ő irányában. Így tehát Liutbergától még valahogyan érthető az ilyen viselkedés. Na de Tasziló? Ahelyett, hogy azonnal hazaküldte volna a feleségét, engedett neki. Gondolom, szerelmes bele. Ezt is megértem, mert én egyszerre két fruskába vagyok szerelmes.

A dologból viszont nagy baj lehet, mert vér fog folyni, méghozzá sok, ha egyik sem enged. Persze, Tasziló azóta köszöni szépen, mossa kezeit, még csak le sem nyakasztatta a császár, hanem becsukatta egy kolostorba. Hogy Liutberga hol van, azt nem tudom. Azt hiszem, hazament Lombardiába.

Az avarok országában egyébként kétféle nép van, sőt igazából három. Maguk az avarok két ágból vannak. Azok az „uar” és a „chuni”. Úgy tudom, hogy ezek fekete és fehér hunok. Akiket Konstantinápolyban masszagétáknak – ezek a feketék – és heftalitáknak neveznek, akik a fehér hunok. Ez a heftalita név engem különben is meggondolkoztat. Mert annak az első tagja valahol mintha „hetet” jelentene. A lita pedig szóösszetételben követ, vagy sziklát. Lehet, hogy hét kőkemény törzsről van szó? Ki tudja. A harmadik nép, amely pedig a leg-számosabb, az eszékelyek. Ők mindenhol megtalálhatók ezen a területen, sőt azon kívül is. Talán egészen a bolgárokig, sőt azon túl is. Az én itteni gazdám is eszékely. Szorgalmas, harcos nép, de nincsenek megszervezve. Az avar uralkodó réteg is a szlávokat szervezi, pedig ezekkel sokkal többet érne. Ez az én Harcos nevű gazdám is sok mindenhez ért. Két fia is van az előbb említett lányokon kívül. Okos, rendes fiúk. Éppen az ilyen emberek vesztit siratom én akkor, amikor a nyomorult Tasziló hercegre gondolok.

Mert nekem, akit a császár őfelsége titkos küldetéssel Avarországba küldött, ilyesmit is tudnom kell.

De azért mégis azt hiszem, hogy elég hamar el fogok menni innét. Már csak azért is, amit ezen jelentés első részében leírtam.”

Kagán csak egy van

Tavaszközepén aztán valóban megindultak némi avar hadak Carolus Magnus birodalma felé. Nem igazán voltak nagy számúak, a tevékenységük is inkább csak piszkálódás volt, mint igazi hadviselés. Lám, helyesen ismerte fel Odo atya azt, hogy baj lesz abból az uszításból. Csakhogy az avar hadviselők csoportjai már eléggé elszoktak a háborúzástól, s hívásra sem mentek katonai kalandra. Miért nem?

Egyesek jobban el voltak foglalva azzal, hogy az aszályos időkben megtermeljék s családjuk számára azt, ami egyik napról a másikra elégséges az élet folytatásához. Olyanok is voltak, akikhez a hívás el sem jutott. Másokhoz eljutott éppen, de nem törődtek vele, mert lusták voltak, mert féltek otthagyni a családi tűzhely melegét és még ezernyi apró ok miatt.

Ami az eszközöket illeti, őket nem hívta senki sehova. Nem bíztak bennük, nem tudták, mi rejtőzik bennük, vagy egyszerűen levegőnek nézték őket.

No, ahova nem hívták őket, oda nem is mentek. Miért is tették volna?

Nem is volt a Tisza mellett valami nagy visszhangja az egész csatározásnak. „Ha ezt akarják, ám tegyék!” gondolták és megültek csendben ott, ahol voltak. Harcos uramnak is akadt jobb dolga, mint a hadakozás.

Később persze hallották azt is, hogy avar harcosok kifosztottak ennyi meg ennyi tanyát, miközben egyesek meggazdagodtak, mások pedig meghaltak. Nem nagyon törődtek az egészszel.

A pap még mindig náluk tanyázott, de most már másképp, mint az elején. Elment, szinte elutazott, bejárva messzi vidékeket, felkereste az ott lakókat, kérdezgetett tőlük ezt-azt, majd aztán, néha napok, hetek múlva, hazajött. Otthon persze főképpen a fiatalokkal foglalkozott. Olyankor látszott, hogy igazából a tanítás az, amiben jól érzi magát.

És persze, készült az elmenetelre is. Meglebegettette a lehetőséget néha, aztán mégiscsak várt még. Mintha valóban várt volna valamire.

A négy fiatal persze örült, hogy marad még, mert érdekesen tudott beszélni, valóban tanultak tőle. Hogy a lányok is ennek örültek-e, vagy másnak, azt nem lehetett tudni, mert nem jelent meg azóta semmi a feljegyzéseiben. Amelyeket a család természetesen nem olvasott el. Egy részük azért, mert nem tudták volna megérteni, más részük meg egyszerűen szégyenletesnek tartotta a más titkát kilesni. De azt tudták, hogy az a feljegyzés van. Létezik. A feljegyzéseket csak a kései utókor embere olvasta el, de akkor sem mindenki.

A sűrű követjárás is folytatódott. Még fel is erősödött kissé, amit körülbelül az időközben nagyban üzemelő hidasnak lehetett betudni. Vagyis inkább a közben elterjedt hírének.

Harcos uram, mint kíváncsi ember, sokszor ki is kérdezte a követeket, s azok, ha nem volt éppen titkos a küldetésük, beszéltek is róla szívesen. Mint például az, aki szintén a kagán városába igyekezett és útközben információ-morzsákat hullatott el.

– De hát miféle ember is az a kagán? Elrejtőzik a saját népétől? Te láttad már valaha is, uram?

Harcos őszintén bevallotta, hogy nem, még nem látta.

– Na, nyugodj meg, mert nem is fogod. Csak a léhűtők, udvari tisztviselők veszik körül, csak azoknak mutatkozik meg! Senki más nem fér hozzá. Még mi sem látjuk, mert hasra kell vágódnunk előtte, mint ha Isten volna. Persze, mondják, hogy isteni eredetű. Hogyne!

Harcos uram nyugodt humorérzéssel fogadta ezt az örök történetet, amely minden uralkodó környezetében megszületik, ha az nem jár ki a nép közé. Talán azért, mert sok dolga van az uralkodással. De már a következő kérdésnél ő is meghökkent.

– Hogy hívják azt a kagánt? Mi a neve? Ugye, nem tudod? És az elődeit sem, fel egészen Bajánig! Mert neki még volt neve. És tudod, miért? Azért, mert ő valóban kagán volt. Az összes sztyeppe népek uralkodója. A kánok kánja. De ez?

Harcos elbizonytalanodott, mert a követ szavaiban az igazság érződött. És nem tudott ellene vetni semmit. Az utas pedig folytatta.

– Tudd meg uram, hogy igazi kagán csak egy van! Elteris, a türkök idején, ő valóban kagán volt! Mert nem volt senki, aki versenyre kelhetett volna vele. Bilge, a bölcs, úgyszintén. És valódi kagán volt Baján és Kuvrat a bolgároknál. Gondolom, tudsz róla. De ez?.. Tudod uram, néha elgondolkozom azon, hogy vajon nem éppen most készülődik valahol, hogy hol, azt legfeljebb sejteni lehet, egy igazi kagán. Az Ős Kagán méltó utóda. Hát látod, ezért járunk mi olyan sokat és olyan sokan keresünk. Keressük azt az ifjút, akinek a fejére illik Elteris, Baján, vagy Bilge süvege! Még nem leljük, de keressük. Talán itt, talán a kazároknál. Talán máshol. De mindenesetre csakis pusztai népnél. Máshol lehet király, császár, fejedelem, de kagán nem lehet. Kagán csak egy van. És járjuk Carolus Magnus udvarát is, hátha onnét jön ki egy leendő pusztai uralkodó, aki méltó a kagán névre. De érzik is ezt a várakozást, ezt a keresést minden udvarban. És félnek. Vagy reménykednek. Hogy náluk lesz majd. Én nem tudom...

Az utazó ellovagolt. Harcos uram pedig hazamenvén, megbeszélte mindezt a pappal. Mert rájött időközben, hogy a pappal sok mindent nagyon jól meg lehet beszélni, mert okos. Odo atya pedig igazat adott annak a követnek.

– Valóban! Én is hallottam valami olyasmit, hogy a kagán személyében az összes íjlesztő népek többi urainak meg kell egyezniük. Régi szabály ez és érvényes. Még, ha leírva nincs is. Ám az a kifejezés, hogy íjlesztő népek, eszébe juttatott valamit Harcos uramnak.

– És Attila?

– Ó! Attila! Vártam a kérdést! Ő sem volt kagán. A legjobb úton volt afelé, hogy kagán legyen. A legnagyobb. De megölték. Ő pedig az emlékekben maradt ami volt, nagykirály, nagy hadvezér! Isten ostora a bűnös népek felett. Aki fenyegeti őket, hogy jó útra térjenek. Tudod, hogy keresztény volt?

– ????

– Bizony! A mai keresztények nem vennék be a közösségükbe, mert Mani püspököt tisztelte, de az ő saját felfogása szerint keresztény volt. Manicheista.

– De hiszen én is az vagyok!

– Tudom. Már a legelső találkozásunk óta tudom. Azóta, hogy Öregisten nevével köszöntél rám. No, én nem tartalak titeket az eretnekek urának. Tisztességes, jó ember vagy, bölcs is, ha nem is olyan széles a tudásod, mint sok bizánci filozófusnak, de az nem is számít. Azt tudod, amit kell, de azt jól. Sajnálom is eléggé, hogy el kell mennem tőletek!

– Hát csak elmész?

– El! Ez nem kétséges. Csak még várok valamire. Ami meg fog történni. Megjövendölték. Arra várok. Utána búcsút veszek tőletek.

– És... rólunk nem szól az a jövendölés?

– Nem. Egyes emberekről, ha nem királyok, csak a legritkább esetben szokott szólni. De talán mégis! Nem fogsz sokáig élni.

- No, ehhez nem kell nagy bölcsesség! Ilyen zavaros időkben nemigen élhet sokáig az ember.
- De a fiad érdekes pályát fog befutni. Nem tudom, hogy sikeres lesz vagy nem, de mindenestre érdekes.
- Kerecse? Többet nem tudsz róla? És a családomról!
- Keveset. És azt sem mondhatom el. Mert azzal megváltoztathatnám és az rosszabb lenne. De még talán annyit.... Jaj, de nem! Már ez is beavatkozás lenne, s meghamisítaná.
- Sokat tudsz atya! Szerinted, ha tudok valamit azzal megváltoztatom a jövőt?
- Feltétlenül!

Így aztán véget ért ez a beszélgetés is. A házigazda nyugodni tért, a pap pedig a kuckójába vonult, s írta tovább rendületlenül a véget nem érő krónikáját.

Nyáron aztán valóban történt valami. Carolus Magnus hatalmas sereget gyűjtött és megtámadta Avarországot. A kagán pedig azt tette, hogy nem tett semmit. Mindössze egyetlen picike ütközet volt, amelyet a francok nyertek. Ennek ürügyével kiáltották ki győztesnek a hadjáratot. Na és, a visszavonuló kagán nyomában menve kirabolták a főváros, a „Hring” kincses-tárát.

Miután mindezek megtörténtek, Odo atya is szedelőzködni kezdett, hogy megy. Basil azt kérte, hogy mehessen vele. A pap is úgy látta jónak, hogy vele menjen.

- Majd tanítom! Meglátjátok!

Második rész

Egy ország, két ország

Annak az évnek az őszén Odo pap elbúcsúzott a családtól. Basilt is vitte magával. Egyetlen lovat vittek, de azt is inkább málhahordásra. Harcos ugyan adott volna többet is, de a pap kijelentette, hogy ő a részéről jobban szeret gyalogolni. Meg egészségesebb is. És főleg többet megtud akkor, ha lassabban megy. Úgy látszik, a tudásszomja végtelen volt. És töretlen. Basil tehát, ha vele akart tartani, szintén gyalogolt. Csak nagynéha ült fel a lóra akkor, amikor Odo valami gyors elintézni valót bízott rá. Vagy amikor pihentek, s ő fiatal lévén, egy kicsit vágtni akart. Kezdte bánni, hogy nem fogadta el azt a másik lovat, amelyet a nevelőapja még nekik szánt.

A két utas tehát szép lassan vándorolt napnyugta irányába. Kisebb-nagyobb kitérőkkel. Mert ahol a pap falut látott, és ha az a falu ránézésre érdekesnek tűnt neki, akkor általában oda is mentek.

A család tehát hat főre apadt. Meg a szolgák, akik ugyan csak félig számítottak bele a családba.

Az első néhány órában mindenki különösen figyelmes volt Margit irányában, míg végül az asszony elnevette magát, s azt mondta, hogy most már ne sirassa őt senki, de mást se, mert elvégre Basil nem halt meg és a fiúk előbb-utóbb úgyis elhagyják a szülői házat, akár tanulni akarnak, akár katonáskodni, vagy éppen családot alapítani. És ő, részéről örül, hogy a fia a tanulást választotta. Neki meg ott van a lánya, meg a többi gyerek, a közösek, mert ő azokat is úgy tekinti. Mire Márta is válaszolt, hogy ő is így van vele. Az eredmény nagy összeborulás lett az asszonyoknál.

Harcos csak vonogatta a vállát, bár magában örült, hogy nincs nagy sírás-rívás.

A követek járása pedig folytatódott, még tán fel is erősödött, de nem lehetett tudni, hogy miért. Hiszen a két összezapás után aránylag csend volt. Ámbár azért voltak változások az ország élén. És erről Harcos is értesült, rend szerint a követektől. Az ország élén álló uralkodó most is kagánnak nevezte magát, bár egyre inkább olyanná lett, mint egy szakrális vezető, vagyis főképpen dísznek lehetett nézni. Elszakadt a néptől, a tényleges vezetés pedig mindinkább átcúsúzott a rangban utána következő, a „jugrus” kezébe. Ez a tisztség eredetileg csak katonai vezetőt jelentett, de talán az utóbbi időkben bekövetkezett határ menti csetepaték következtében mind több szerepet vett át a talán megöregedett, talán megfásult kagántól.

Mindezek a változások logikusak voltak. Volt azonban olyan is, amely közelről érintette a közösséget. Egy harmadik ember kezdett mind többet beszéltetni magáról. A címe „tudó” volt, lehet, hogy eredetileg valami táltosféle, de egyre inkább kinőtte magát. A rang megerősödésének oka az volt, hogy a két másik vezető egyre inkább szükségét érezte az eszékelyek valamiféle bevonásának az ország szervezett életébe. És ez lett volna a tudó feladata. Az eszékelyekkel való kapcsolat ápolása, akik akkor már számbelileg a legnagyobb csoportnak számítottak. Hogy azért-e, mert a „uar” és a „huni” törzsek összezsugorodtak a háborúságok következtében, vagy inkább azért, mert az eszékelyek jobban szaporodtak, esetleg azért is, mert úgy a bolgárok, mint a kazárok felől állandó utánpótlásuk volt, a lehetőségek közül ki-ki kedvére választhatott, de tudni nem tudták.

Ennyit mondott tehát, vagy nagyjából ennyit az utas, aki azon az őszön átjött a folyón és beszédesebbnek bizonyult a többinél. Annyit tett még hozzá, hogy kár, hogy az a tudó, maga nem eszékely, hanem a huni törzshöz tartozó, vagyis heftalita, vagy más néven fehér hun.

Körülbelül egy héttel az Odo pap eltávozása után Kerecse is bejelentette, hogy ő bizony utána menne annak a papnak, mert sokat tanult tőle, és a tudás azért olyan dolog, ami egy katonának sem megvetendő társ.

– Úgyis maradtok itt elegen, mert te, apámuram vezetőnek elegendő vagy, az asszonyok is megteszik ami a kötelességük, s immár a lányok is belekóstolhatnak a munkába. És a szolgák is elegen vannak a durvább munkákra.

Harcos kénytelen volt belátni, hogy a fiúnak igaza van és áldását adta rá. Meg egy lovat is alája.

– De vinnék azért még egy lovat Basilnak is, mert azóta biztosan belátta, hogy csak szükséges az, ha utazni kell. És akkor az a szelíd ló, amit vittek, maradna az atyának.

Mivel pedig ló éppen elég legelészett szerte a birtokon, Harcos is megörült, hogy kiköszörülheti azt a csorbát, amely akkor keletkezett, amikor nem erősködött eléggé a kisebbik fiú elindulása idején.

Kerecse mindenesetre nyugodtan, sőt elégedetten kocogott a másik két vándor után, mint akinek tiszta a lelkiismerete. Az is volt. Elvégre éppen ő volt az, aki az öccsének – mostoha öccse volt igazából, de ő ezt nem tudta, mivel Harcos elhallgatta előle – lovat vitt, méghozzá úgy, hogy ő maga kérte, hogy vihesse.

Ősz volt már lassan és az előbbi évek időjárásával ellentétben, hamar kezdett hűlni a levegő. Főleg éjszakánként. Nem annyira, hogy megviselte volna, de ha arra gondolt, hogy a másik két utas, akiknek a nyomában haladt, majdhogynem nyári ruhákkal indultak útnak, borzongott egy kicsit.

A reggeli csípős hidegeket Basil is megérezte. A pap ugyanis edzett volt, sok utat járt már be, azelőtt is, hogy a révésznak állt eszékely birtokára vetődött volna. De a fiatalember megerősítette a lelkét, s azzal biztatta magát, hogy ugyanezt mások is megpróbálták már, s nem pusztultak el.

Mentek hát, sok kitérővel, amelyeket Odo iktatott be az útjukba, s amelyeknek az volt a célja, hogy az úton talált több faluban, vagy tanyákon kérdezősködjön.

Mire tehát valahova a tizedik falu területére értek, tisztán állt Odo atya előtt, a frank császár előző évi hadjáratának a lefolyása. Sőt, jobban tudta ő azt már, mint maga a katonákat vezető császár, aki aztán a visszavonuláson is igyekezett összetartani szerte bókászó seregét. Hogy ugyanis, két komoly oka is volt annak, hogy az egész hadjárat alatt mindössze egy kisebb csetepaté esett, aminek ürügyén állította be Carolus a hadjáratot győztesnek.

Egyik ezek közül a lovak pusztulása volt. Valami betegség lepte meg a jó, erős, páncélos lovagokat is elbíró pacikat, amely betegsége hatására hullottak, mint a legyek. De hogyne hullottak volna, mikor az a hadjárat is ősze fordult már, s a szárazság miatti éhezés miatt a lovak legyengültek, bármi éppen akkor banális betegség végezhetett velük.

A másik tényező szintén az éhezéssel volt kapcsolatos, ugyanis a kagán gondoskodott arról – előzőleg ő is visszavonult a seregével, amely alig tört része volt a frankokénak – hogy az utánuk vonuló ellenséges sereg minél kevesebb élelemhez jusson. Amint az később le is lett írva, Eric, friauli herceg krónikása által. Alighanem éppen Odo atya jóvoltából jutott azokhoz az értesülésekhez. Bár más forrás is elképzelhető. Mert nem feltételezhetünk a császárról olyan bambaságot, hogy legalább öt-hat hasonló kémet ne küldött volna előre, hogy megtudjon minden a sereg számára szükséges értesülést.

Aztán egyszer csak látták ám a mi vándoraink, hogy jön mögöttük valaki, méghozzá két lóval. Mire közelebb ért, az is világossá vált, hogy az a valaki nem más, mint éppen Kerecse.

– Hát te hogy jöttél utánunk?

– Egyszerűen. Megkértem apánkat, hogy eressen, mert nekem sem árt egy kis művelődés, mielőtt valami végleges utat választok. A sereget, vagy a gazdaságot.

No, örültek. Mert még a pap is megsokallta már a gyaloglást. Ő sem gondolta volna, hogy az az idő, amelyet a birtokon töltött, annyira megpuhította a csontjait.

Attól kezdve hármásban mentek tovább. Odo atya persze azután is jókora vargabetűket tétetett velük, meglátogatandó ezt-azt a települést. A csuda tudja, hogy mi oka lehetett arra is, mivel ami igazán fontos volt számára, akkor már tudta. Talán mást is akart még tudni. Talán nem csak a múlton, de a lehetséges jövőn is töprengett.

Mindenesetre, most, hogy immár két tanítványa is kísérte, jobban be tudta osztani a munkát. Volt, ahová csak ő maga ment, volt, ahová a fiatalokat küldte, hol egyenként, hol mindkettőt együtt, aszerint, ahogy a kíváncsiak magukkal hozták.

Az idő pedig múlt, lassan már tél eleje volt. Az egyik faluban olyan ruhákat szereztek, amelyek télen is jók kellett legyenek. Ámbár az atya biztatta őket, hogy nem tart már sokáig ez a tétova vándorlás. Méghozzá eléggé jelentőséggel mondta, amit mondott.

És, ahogy az már lenni szokott, éppen ekkor történt a baj. Mert az egyik olyan kitérőből Basil egyedül tért vissza.

– Kerecse nincs még itt? – kérdezte.

– Nincs!

– Pedig azt mondta, előre jön, mert rosszul érzi magát!

No, várták estig. Másnap keresésére indultak. Visszafelé.

– Biztos, hogy ott voltatok, ahova küldtelek?

– Biztos!

Az atya a fejét vakarta. Aztán... a fiúnak a lóva sem került elő, pedig az utánajött volna a társának, ha egyedül marad, mert azok a lovak meg úgy voltak nevelve.

De... Kerecse nincs. A ló, úgyszintén nincs.

Még vártak egy napot. A társuk nem került elő. A lóva sem.

Ekkor már mélyen bent jártak a császár országának a területén. Illetve, mit is mondok??? Hiszen a császár országa már jóval nagyobb volt, mint annak előtte. Csak még nem tudtak róla. Azok, akik most már alája tartoztak. Mert a nép, élte a maga látszatra egyszerű, a valóságban pedig nagyon is sokoldalú tevékenységet kívánó életét. Nem sokat törődve azzal, hogy éppen ki az úr fölötté. Legfeljebb a keresztség híréből iszonyodott egy kissé a közlő hidegben. De annak is egyelőre csak a híre maradt.

Attól kezdve tehát megint csak két vándor folytatta az utat, szép egyetértésben. Hallgatóságosan megegyeztek abban, hogy harmadik társuk alighanem megunhatta a szüntelen vándorlást, s visszafordult.

Először a ló hangját hallotta meg. Olyan kétségbeesett hangon nyerített, hogy az sikoltozásnak is beillett volna. Mint aki csapdába esett. Az ember, középkorú volt, vagy tán még idősebb is egy kicsit, szóval olyan ötvenes, megállította a szekérét és megkötötte a saját

lovaikat, nehogy megijedjenek a hangtól. „Így lesz ez jó...” morogta magában és a szemellenzőt nem húzta rájuk, hogy lássák alkalomadtán, hogy minden riasztó hang ellenére nincs közeli baj. Vagyis, úgy viselkedett, mint aki érti a lovakat és szereti is őket. Még meg is paskolta a nyakát mind a kettőnek. Aztán bement az erdőbe, mert onnét hallatszott a hang. Az erdő széléről, egy kicsit már bentebből. Ott is volt. A ló. Kikötözve egy fához. De a sok ugrádozás, forgolódás, amit művelt féltében, úgy összeholondította a szíját, hogy alig maradt egy kis mozgásra lehetősége. Hát persze, hogy félt, amikor egyre jobban érezte közeledő megfulladását.

A mi emberünk már bizonyos távolságról elkezdte nyugtatgatni.

– Hóóóó! Hohóóóó! Barátocskám! Ne egyél meg engem! Hiszen én jót akarok neked! Ki akarlak szabadítani! – és mindezt olyan kedves, nyugodt hangon, amit a felületes szemlélő el se tudott volna képzelni egy hozzá hasonló marcona embertől. Mert az volt. Marcona és vad. Már ránézésre is. De amikor a lóval beszélgetett, akkor az arca fokozatosan nyugodt lett, sőt kedves.

– Naaaa! Lássuk csak, mi bajod van!

És mind eközben bontogatta is a szíját. A ló ekkor már nyugodtan tűrte. Varázslatot végzett vele ez az ember. Csakhogy hamar be kellett látnia, hogy nem boldogul azzal a szíjjal. „Akkor nincs más lehetőség” vékony, rövid tört húzott elő a ruhájának nem lehetett tudni, melyik ráncából és úgy tartotta a szíj fölé, hogy a ló ne lássa. „Ki tudja, hogyan kínozták előtte! Még megijed és eltapos!” de a paci békésen tűrte. Most már bármit eltűrt volna, amit ez a varázslatos ember tesz vele. Közben a szíj elvágásának a művelete elvégeztetett. A kés visszakerült oda, ahonnan előbukkant.

Hanem a ló nem mozdult. Csak szomorúan lógatta a fejét, mintha az lett volna a kötelessége, hogy a végsőkéig ott maradjon.

– Pedig szomjas vagy, ugye? No várj csak! Hozok neked valamennyit, ha nem is sokat. Aztán majd beszélünk!

A közelben patak volt. Az ember odament, levette a fejéről az öblös, télire szabott sapkát és megmerítette. A feje fedetlenül maradva, azonnal meglátszott, hogy a homlokán iszonyú, hatalmas heg húzódik végig, amely a hajas fejbőrön is folytatódik.

A sapka vízzel visszament és a szomorú ló elé tartotta. Ivott a szegény, bár egyáltalán nem nagy örömmel.

– Igyál csak – beszélt hozzá tovább is – nem szokad meg a szagomat, de azért csak igyál! Hogy erőre kapj!

Akkor, amikor a sapka kiürült, a ló egy bizonyos irányba fordult az erdő belseje felé. De ha nem tette volna, a mi emberünk akkor is meghallotta volna abból az irányból az elhaló hangot. Valami nyögés-forma volt, vagy horkolás, nem lehetett eldönteni.

Hát odament. Hogy megnézze. Egy sekély halomba sebtében összehordott levélkupac alól hallatszott a hang. Kibontja... ember fekszik ott. Fiatal. Fején jókora sebhely. De egyébként se megverve, se megkínózva, látszatra nincs. Hanem a seb jókora. Mit lehet tenni? Mondta a lónak:

– Te maradj itt! Hogy téged lásson meg elsőnek! Akkor megnyugszik. Megyek vízért! Neki is kell!

És úgy is tett. Hanem aztán visszaérve nem az itatás volt a legelső dolga, hanem valahonnan egy rongyot bányászott elő, azt vizesítette meg, s így törölgette az ifjúnak a homlokát. Meg az arcát.

Meg is lett az eredménye, mert a sebesült csuklani kezdett. Oldalra fordította hát a fejét, hogy ne lélegezze be azt ami esetleg kijön majd a szájából, vagy a torkából. Jól számított. Jókora adag alvadt vért köpött ki a fiú. Aztán még egyet. Alighanem megharapta a nyelvét. No, ilyen már előfordult mással is, morgott a mi emberünk, és ekkor már feltámasztotta a másik fejét egy ruhával, hogy inni adjon neki. Ivott is egy pár kortyot.

– Hát te ki szerzet lennél? – kérdezte hozzá eszékelyül. Mert a ruházatáról, szőke hajáról, s bajszáról látta, hogy nem avar-féle.

A fiú kínlódott egy kicsit, majd kinyögte:

– Kerecs... e...

A változás azonnali volt és gyökeres. Az ember, a megmentője, felpattant, mint a rugó és egy hatalmas pallost kapott a kezébe, amely addig békésen lógott le az oldaláról a földet seperve. Megemelte (félkézzel, a hatalmas, páncélos lovasságnak való kétkezi kardot) és lecsapni készült vele.

„Most meghalok” gondolta a fiú és nem értette az egészet. Csak a szemét hunyta be megbékélve.

Ám a csapás elmaradt. Egy idő után aztán a mi sebesültünk kipillantott a pillája mögül. Az ember még mindig ott állt, megemelt karddal és mormogott hozzá.

„Az nem lehet! Sokkal idősebbnek kell lennie! És különben is nagyon rég volt már”!

Leeresztette. A fiatalember érezte, hogy már másodszor is megmenekült a haláltól. Valami terve kell legyen vele az égieknek, ha ugyan ez igazán megtörtént vele.

A marcona ember leült melléje. Vagyis egy kicsit szembe, hogy láthassa. Most látszott rajta, hogy igencsak marcona.

– Ki vagy te, aki a Kerecse nevet viseled?

– Valóban Kerecse vagyok! Születésem óta.

– Keresztény vagy?

– Igen. Öregistenben hiszek.

– Aha! Szóval Mani püspök követője. Mint én is régebben. És még a legtöbben az eszékelyek között. Apádat, hogy hívják?

– Harcos.

„Szóval nevet változtatott. Szégyelli, vagy fél? Elválík!”

– Most kérdezz te!

– Először is köszönöm, hogy megmentettél! Azonkívül kit tisztelhetek a megmentőmben?

– A nevem Teofil. Ezt a nevet adták nekem az atyák Bodonban. De van egy régi nevem is. Az, hogy Farkas. Az eszékelyek között.

– És azt szabad megkérdezni, hogy miféle vágás az a fejedben?

– Bizony az jókora. Egy barátomtól kaptam. Ha a húgom nincs, már húsz éve nem élnék. Ő mentett meg.

– Na, szép kis barát lehet az, aki ekkora sebet oszt!

– Te csak ne ítéld ismeretlenül! Mert lehetett az az apád is!

Kerecse elhallgatott. Egy ideig mindketten hallgattak. Aztán az idegen:

– Harcban történt. Két falu népe összekülönbözött és kardra mentek. Én az egyik oldalán állottam, a barátom, lehet, hogy az apád, a másikon. Egyforma erősek voltunk. De én véletlenül ráléptem egy gyökerre. Ő meg ütött. Amikor a húgom... Hajnal a neve, de ő is keresztény, apáca, és ott Ilonának hívják... megmentett, akkor én bosszút esküdtem. Később rájöttem, hogy elhamarkodott volt az az eskü, mert csak erősebb és keményebb lettem azután, de attól még be kell tartani. Mert hát... eskü.

– Értem! – majd: – Vajon, ha most felállnék, nem esnék el?

– Kiokádnád a beledet is. Egy ekkora ütéstől. Kitől kaptad?

– Nem tudom! – felelte Kerecse néhány pillanatnyi gondolkodás után. Pedig tudta, hogy az öccsétől, csak azt nem, hogy miért?

A férfi látta rajta a tépelődést, de nem szólt. „Az ő dolga, ha meg akar fizetni érte, én sem mondanám meg”. De hangosan azt mondta:

– Azt hiszem, hogy lassan ideje lesz, hogy felülj! Nem felállj, csak felülj! Várj! Én majd segítek!

Így is lett. Aztán egy újabb félórányi idő után már be tudta segíteni a szekérbe is.

– Eleinte ez lesz az otthonod! Itt fekszel. És jobb, ha arra jössz, amerre én.

– És te merre mész? – kérdezte a fiú két kisebb öklendezés között. – És mi a dolgod?

– Én? Arra a császár országa felé. És tisztogató vagyok.

– És mit tisztogatsz?

– Hmmmm... Avarországot. A császár kémjeitől. Különben majd úgyis meglátod!

Másnap elindultak. A Kerecse lovát vitték magukkal. Száron.

Így esett, hogy az újabb keresésre visszajött Odo pap nem találta sehol, sem Kerecsét, sem a lovát. Kénytelen volt hát elhinni, hogy alighanem megunhatta a vándorlást és visszament.

„Így a legjobb” gondolta magában és folytatták az útjukat.

Attól az időtől kezdve Kerecse Teofillal járta Avarország és a császár birodalmának napkeleti részének területeit. Arra a bizonyos tisztogatásra is elég hamar fény derült. Nem volt az éppen olyan vad és bizonyítékok nélküli öldöklés, mint ahogy azt a fiú kezdetben elképzelte. Ellenkezőleg! Néha több napot is töltöttek egy-egy ilyen feltételezett kém közelében, sőt olykor meg is ismerkedtek vele. De nem volt elég Teofilnak még az sem, hogyha valaki – fiatal emberek voltak azok rendszerint – feltűnéskeltés céljából, vagy akár azért, mert a szó úgy hozta, vagy imponálni akart egy leánynak – azt állította magáról, hogy ő Carolus kémje. Bizonyíték, bizonyíték kellett neki, valami információ arról, hogy merre járt, mit kémlelt ki, kivel tárgyalt és miről. Mindezt legalább egy esetben meg is kellett valaki erősítse. És csak akkor következett a tisztogatás. De akkor nem volt kegyelem. Bárhogy könyörgött is a bűnös, hogy milyen fiatal még és, hogy meg akar változni, gyorsan és lehetőleg fájdalommentesen meg kellett halnia.

Kerecse eleinte fölösleges kegyetlenségnek tartotta ezt a dolgot, de Teofil elmondta neki, hogy a világon minden hatalom hasonló módon bánik az ellenség kémjeivel, sőt a legtöbb esetben még jól meg is kínozzák őket előtte, hogy minél többet megtudjanak tőlük. Hogy ki küldte őket, mire kellett figyelniük és ilyesmit.

– És egyáltalán miért kell ezt végezni? Küldött téged valaki? – kérdezte a fiatalember.

Teofil akkor egy kifordított idézettel válaszolt.

– Igen, küldött! Az, aki utánam jön majd. Én nem teszek mást, csak az ő útját készítem elő. De minden küldés nélkül is könnyen belátható, hogy eleget szenvedett már ez a szegény ország és nép. Alig van már olyan terület, ahova a frank császár emberei nem tették be a szőrös talpukat!

Ezt be kellett látni. Meg azt is, hogy hóhérnak lenni nem könnyű foglalkozás, de feltétlenül szükséges.

Viszont ettől kezdve Kerecse számára nem volt kötelező a kivégzésekben részt venni. De még végignézni sem. Úgy látszik, Teofil megsajnálta az ifjút, ki tudja, mire, kire emlékeztette. De a nyomozásban azért részt kellett vennie. Főleg, hogy hamar kiviláglott, milyen élénk esze van, mind nagyobb lett a haszna a kísérője számára.

Igyekeztek nem lecsapni kétszer egymás után egy helyen, vagy a közelben, de ez alól is volt kivétel. Nem ők határozták meg, hogy merre menjenek, hanem az, hogy mit tudtak meg az emberektől és hol van az, akiről megtudták.

No persze, egy idő után csak elkezdték üldözni őket, amit Teofil egykedvűen vett tudomásul, még csak nem is nyugtalanította. Igaz, tudta azt is, hogy a szegény nép között, akár fehér hunok, vagy eszékelyek lettek légyen, mindig meghúzódhattak, ha kiderült, hogy a császáriak keresik halálra őket. Mert azért olyan is előfordult. Néha egész mélyen be kellett hatolniuk a császár területére.

Ilyen módon nagyjából három év alatt meglehetősen jól megtisztították a területet a mindenféle hírvadászoktól. Sőt, utóbb még olyat is hallottak, hogy már nem is talál a császár embereket a kémkedés mesterségére. Akár, ha nagy pénzeket ígér is nekik. Az életüket többre becsülték.

– Megöl minket a kóbor farkas! Elkap és megöl – siráncokoztak és sehogy sem álltak kötélnek. Akiket pedig köteleztek rá valamilyen fenyegetéssel, azok egyszerűen megszöktek. Ilyen szökött embereket aztán a nép jól elrejtette, egyik faluból a másikba vitték őket, míg végül teljesen nyomuk veszett. Azoktól a szökött kémjelöltektől sok jó információ származott. Mint ahogy például az is, hogy nem szívesen vállalja már senki azt a mesterséget.

Egy ellenfelük volt még, aki addig mindig kicsúszott a markukból. Nem nehéz kitalálni, hogy Odo pap volt az.

Ekkorra már elég közel kerültek egymáshoz, hogy Kerecse el merje mondani előbb azt, hogy bizony Odo több, mint egy évig náluk lakott, s onnét járta a vidéket, még Harcost is megtévesztve, majd azt is, hogy gyanúja szerint éppen Odo volt a legfőbb hírvadász. Ám ahhoz, hogy ez tudatosuljon benne, előbb meg kellett ismernie Teofilt, és az ő tudását.

– Na, nem baj! Ami késik, nem múlik! De mit tegyünk aztán az öcséddel, ha a papot elfogjuk?

– Ha van beleszólásom, talán hagyjuk futni őt! Megtévesztették. Egyedül nem hiszem, hogy sokat tudna tenni!

– Ez már igen! Így beszél egy igazi eszékely ember!

Hanem ezúttal bizony múltott ami késett. Mert többször voltak már a közvetlen közelükben, de elkapni soha nem sikerült őket. Eleinte nem sejtették, hogy miért nem, de egyszer, amikor Teofil (vagy Farkas, mert néha a régi, pogány nevén járt-kelt), éppen egy komplikált elfogáson mesterkedett, amiben Kerecse a maga egyenességével, tapasztalatlanságával csak hátráltatta volna, fény derült erre is.

Akkor a fiatalember egy kisebb fogadóban várakozott, amíg a mestere két faluval arrébb tevékenykedett. Hát látta ám, hogy amikor ő nyugalommal üldögél a többi vendég között, egy ajtó mögül bizony nem más, mint az ő öcsikéje kandikál ki és őt vizslatja. Ezúttal ő is megpillantotta Basilt, akinek nem sikerült elég hamar fedezékbe vonulni.

„Hát így állunk? No, annyi baj legyen” gondolta, és mintha semmit se látott volna, szép nyugodtan felállt és kisétált. Még akkor sem volt biztos abban, hogy kit látott igazán. Kiment az istállóba – hova is mehetett volna, hát az ő szürkéje éppen nagy barátkozásban volt a Basil barna lovával. Mint régi jó barátok, úgy nyihogtak egymásnak.

„No, nem bánom, beszélgetsek!” mosolygott jóízűen. És csak akkor, amikor a két ló befejezte az elmúlt napok eseményeinek megtárgyalását, vezette ki a szürkét, s kapott fel a hátára. És persze, ahogy visszanézett, azt is látta, ahogy Basil is elporzik.

– No, a fene megette – reagált Teofil, amikor elmesélte neki az esetet – no, nem baj. Ezeket meghagyjuk magunknak. Most másfelé lesz dolgunk. Ők meg... ha csak ketten maradtak, úgy sem tudnak nagy dolgot cselekedni. Nekünk meg másfelé is lesz dolgunk. Szeretnék magammal vinni, hogy bemutassak neked valakit. Ha nincs ellenvetésem. Például nem akarsz hazamenni.

De Kerecse azt felelte, hogy ő tanulni indult el és, ha már az Odo tanítását elkéste, még mindig van sok olyasmi, amit szívesen megtanulna.

– És azt hiszem, hogy te éppen oda akarsz menni, ahol azt megtudhatom!

Ebben maradtak.

A kémvadász tevékenységük közepette eljárt az ősz, a tél és el a tavasz is.

Interludium Hatalmi játékok

– Na de már most kedves fiatal barátom, itt van az ideje annak, hogy én visszamenjek oda, ahová való vagyok! – így szólt egy napon Teofil, a vándor kémvadász, fiatal védencéhez. – Te, ha akarsz, mehetsz vissza a csaláodhoz, vagy akár máshová, mert nekem ugyan van még valami dolgom valahol, de az, amit tenni szándékozom, a te számodra nagyon veszélyes. Akár jobbra, akár balra fog az eldőlni.

– De hát te mitől változtattad meg ilyen gyökeresen a tegnapi tervedet? Hisz semmiképp sem erről volt szó tegnap délután!

– Megtudtam valamit!

– Éjjel? Álmodban?

– Az ám kedves barátom Kerecse, akár ezt is mondhatnám. Mert az ember sokszor helyesebben gondolkodik éjszaka, mint nappal. Ezért mondja a népünk minden nagyobb, és kétséges döntés meghozatala előtt, hogy aludjunk rá egyet. Most mégsem ezt mondom, hanem azt, hogy magamfajta, vándorló ember megszokja, hogy mindenben, amit lát, vagy hall, jeleket lásson, tudjon, vagy érezzen meg. S azok a jelek, amiket tegnap estefelé láttunk, nekem azt mondják, hogy veszélyes lenne egy tapasztalatlan ifjút, mint amilyen te vagy, s akit ráadásul még meg is szerettem az idők folyamán, pedig ki tudja, talán nem is kellett volna, annak a veszélynek kitegyek, amelyet, a tegnapi nap után nekem meg kell fejteni, s ha lehet, megakadályozni is. Hát én ezt gondoltam ki az éjszaka. Lehet, hogy amitől félek, végül vaklárma lesz, de akárhogy is, vak lennék, ha nem látnám, hogy te nagy dolgokra vagy hivatva, olyanokra, amit ma még nem tudhatsz, s azokat a nagy dolgokat nem veszélyeztethetem azzal, hogy most, készületlenül belevezetlek ebbe a káoszba, amelyből senki nem tudja, ki kerül ki épen. Értem már nem kár – fejezte be az idősebbik.

– Na de hát mik lettek volna azok a vészes jelek, amikből a veszélyt kiolvastad? Vagy titok?

– Nem az, sőt jobb is, ha megtudod. Emlékszel, hogy mikor mondtam neked, a mi küldetésünk itt véget ért? Hogy hagyjuk a nyavalyás Odót teljesítse be a sorsát, ha már olyan bolond, hogy vállalta, legyen annak olyan vége, amilyent Öregisten neki szánt. És ha az öcséd mellette van, kecmeregjen ki a csapdából amelybe maga belemászott, vagy vesszen benne, ahogy a végzés róla szól, mi pedig menjünk máshová?!

– Emlékszem. Tegnap délután történt.

– És mit láttunk annak előtte?

– Lovasokat. Dél felé menni.

– Milyen lovasok voltak?

– Úgy láttam, francok.

– Így van. És milyen fegyverzettel?

A fiú a vállát vonogatta.

– Én nem láttam náluk különösebb fegyvereket...

– Ez az. Nem figyeltél rájuk és mégis jól láttad őket. Tehát nem háborúba mentek.

– Persze. Páncél se volt rajtuk. Lehet, hogy lakodalomba?

– Majdnem igazad van. De akkor mi hiányzott tőlük?

– Az asszonyok. Vagy lányok. Akikre egy lakodalomban szükség van. Egy kicsit furcsálltam is, hogy egy róta lovassal mindössze egy asszonyszemély megy, de nem szóltam, mert nem a mi dolgunk. Ezt gondoltam. Inkább foglalkoztatta az elmémet az a sok zarándok, aki napkelet felé haladt. Tehát Avarország felé. Mert azok is különösek voltak. Úgy néztek ki, mintha uar és hunik volnának, de valahogy mégsem voltak olyanok.

– Így van. Látom, hogy jó megfigyelő vagy. Csak még összerakni nem tudtad a képet. Nem is tudhattad, mert még ilyent nem láttál. Nekem is az éjszaka kellett ahhoz, hogy világosan kezdjek látni. Nem is szólva annak meggondolásáról, hogy melyik az e két jel közül, amely rosszat jelent, és melyik az, amelyiket talán még meg is fordíthatunk?

– Arra, hogy a lovasok után kell menni – folytatta Teofil az elkezdett gondolatot. – Úgy találtam jónak, hogy nekem egyedül. Mivel te fiatal vagy, tehát megtévedhetsz. Én esetleg halálot lelem, ha egyedül megyek, de az nem nagy kár. De térted kár lenne. Mert tudd meg, jó, ha felkészülsz rá, Avarországnak vége. Így is, úgy is vége. Én, és még néhány hozzám hasonló magányos fenevad mindössze annyit tehetünk, hogy a lehetőségekhez képest valamennyire kisebbitjük a vészt. És akkor most ezek a lovasok. Talán sikerrel lehet járni. No nem teljesen, de lehet, hogy bele tudunk köpni a franc uraimék levesébe. Kevés emberen múlik most a siker, talán szerencsével járok. Ezt gondoltam. Rád... igazából nem számítottam. Lehet, hogy téged féltettelek, lehet, hogy a kaland sikerét, nem tudom. Illetve ennyire pontosan nem is agyaltam ki. No, ez az, amit már említettem a legelején, amikor olyan különös körülmények között találkoztunk, s azt mondtam, hogy annak az útját könnyebbítem, aki utánam következik. Vagy inkább fog következni.

Kerecse nem értette. De nem mert szólni, mert érezte, hogy az idősebb férfiban már megfogant a zsenge gondolat. Annak a gondolata, hogy talán mégis elfogadja társnak arra, ami következik. Hát csak lovagoltak tovább, ki ilyen, ki olyan fajta gondokba merülve. Aztán egyszer csak Teofil megeresztette a kantárszárát és:

– Rajta! – olyan gyorsan indult el a szekérrel, hogy a fiú eleinte alig tudta követni. Aztán vágta ugratta a szürkét, hogy le ne maradjon.

– Valahogy meg kéne előzni azokat a lovasokat! – vakarta a fejét Teofil.

– A szekérrel bajos lesz! – válaszolt Kerecse. Mert hogy éppen akkor hegyekhez érkeztek. – Nagyon sürgető?

– Meg kell tudnom, mit is akarnak! Ölni, vagy szöktetni? Vagy mindkettőt.

A lovasok már jól előttük voltak. Bár esténként néha látták őket távozni onnan, ahová ők megérkeztek. Vagy éppen az emberek mondták nekik ottlétüket, hívén, hogy összetartoznak. És persze Teofil nem tiltakozott.

– Kit? Kiket?

– Majd megtudod! Még mindig nem határoztam, hogy mit, mennyit mondjak el neked. Hogy mennyit merjek...

Kerecse nem szólt. Hagyta a társát gondolkozni. Aztán:

– Nem vagyok már olyan gyermek! Mint ahogy voltam, amikor találkoztunk. Huszonkét éves elmúltam!

– Öregisten tartson meg! Hanem azért mégis csak nagyon fiatal vagy. Azt hiszem, hogy jobb lesz, ha még várok. Először érjük be a lovasokat! Akkor talán azt is megtudjuk, hogy mit terveznek. Tudok egy utat itt a hegyek között, talán eléjük kerülhetünk. Csak az a szekér...

– Nincs errefelé valami barátod? Megbízható ismerős, akinél hagyhatjuk?

– Jó helyen tapogatózol! De sajnos nem tehetjük! Mert, amellet, hogy esetleg bajba is juthatna miattunk a szegény ember, ha nem sikerül ez a küldetésünk, még szükségünk is lehet arra a szekérre! Inkább még helyre is hoznám, ha lehetséges.

No, Kerecse egyre kevesebbet értett ebből a titkolózásból. De látható volt, hogy Teofil sem határozott még. Sőt, egyre inkább elbizonytalanodott. Éppen ez a bizonytalanság vitte rá, hogy mégiscsak meglátogatták azt a bizonyos ismerőst.

Az ember semmiképpen nem látszott olyannak, aki azt a nagy figyelmet megérdemelte volna. Egyszerű, majdhogynem szegény háztartása volt, a felesége sem volt valami különleges.

Teofil – aki egyébként az út során mindinkább visszaváltozott Farkassá, mintha lehámlott volna róla a keresztvíz – a megérkezésük és a kötelező udvariaskodások után azonnal bezárkózott a gazdával, csak Kerecsét tűrve meg maguk mellett. Pedig felnőtt fiai is voltak a gazdának, de azokat meg az apjuk küldte el, hogy elintézzenek ezt meg azt.

– Milyen állapotban van az ösvény? – kérdezte.

– Amilyenben volt. Se jobb, se rosszabb.

– Elfér rajta a szekér?

– El, de szűkön.

A császár országában használt nyelvek egyikén beszélgettek, amit Kerecse is értett ugyan, de nem tökéletesen, mivel sokszor olyan kifejezéseket is használtak, amelyeket még soha nem hallott.

– És valamilyen újság van? Mert mi már elég régen úton vagyunk, nemigen hallottunk semmit. Mire vagy kíváncsi? Avarországra?

– Arra is!

– Na hát ott azt történik, hogy a kagán meg a jugrus összeveszett egymással. Mert a jugrus szerint az uralkodó lagymatag, sem akarata nincsen, sem egy valamirevaló sereget nem tud összehívni, pedig a veszély a kapuk előtt van. A kagán ezzel szemben azt mondja, hogy az ellenség ereje túl nagy, úgysem tudnának megállni előtte, csak odaveszne egy csomó értékes ember.

– Hmmm... Lehet, hogy mind a kettőnek igaza van. És mit mond a tudó?

– No, az meg hallgat. Lehet, hogy azt lesi, melyik lesz a kettő körül az erősebb. Pedig azt már egyből kijelenthetné. A harmadik! Vagyis császár lesz az erősebb. Már csak azért is, mert sokan járkák most az országot az ő megbízásából, hogy a népet egymás ellen uszítsák. Úgy hallom, eléggé sikeresen. Nem tudom, mi lesz ebből. Pedig aligha tudunk másban bízni, mint tibennetek. De így – legyintett.

Teofil-Farkas mind szomorúbb lett a beszélgetés folyamán. Aztán megint kérdezett.

– És itt?

– Semmi. Hacsak azt nem vélem hírnek, hogy III. Tasziló herceg meghalt a börtönben. Jajj! – csapott a szájára. – Kolostort akartam mondani.

– Nem volt pedig olyan öreg – vélte Farkas.

– Nem. Szerintem is megölték.

Farkas ettől kezdve hagyta beszélni az ismerőst. Alig szólt egy néhány szót. Aztán a házigazda még megkérdezte:

- Itt maradtok éjszakára?
- Szeretnénk! Ha befogadsz. És még volna valami! Ha lehet, a szekeret vedd gondjaidba!
- ?????

– Gyere! Megmutatom!

És ott hagyták Kerecsét egy valami félórára, hogy a szekér dolgát megbeszéljék.

De ettől fogva nem is nagyon volt mi egyebet megbeszéljenek. Csak este, lefekvés idején kérdezte meg a fiatalember, hogy:

- Milyen nyelven beszéltek? Vagy beszélünk?
- Bajorul. Ez is valami német-féle, de vannak különbségek. Mint bizonyára észre is vetted. Na de, alvás, mert reggel indulunk! Hosszú még az utunk!

Eleinte szótlánul mentek. Mindkettő rágogatta a gondolatait. Egyikük a szekéren, másikuk a lovon. Váltogattak egymást. Mivel más úton mentek, nem azon, ahol a lovasok, így nem is hallottak róluk semmit. Csak remélni tudták, hogy legalábbis beérik őket, de ha lehet, talán meg is előzik. Farkas néha dűnnyögött maga elé, mint akit kemény gondok emésztnek. Kerecse annál felszabadultabb volt. Aztán egyszer:

– Az egyikük nő volt!

– Kiknek?

– A lovasoknak!

Farkas nagy szemet meresztett.

– És ezt csak most mondod?

– Mert csak most jöttem rá. Már indulás óta töröm az agyamat, hogy mi volt olyan nagyon furcsa számomra. Hát az, hogy nő volt. Kilenc férfi, meg egy nő.

– Biztos vagy benne?

– Egészen biztos. De leginkább tegnapelőtt óta. Akkor este láttuk őket, s mivel közel voltak, meg tudtam figyelni. Férfiruhában volt, s igyekezett is annak látszani, de nő volt. Olyan volt a mozgása. Aztán, hogy akkor este jól láttam. Meg azt is, hogy a többiek igyekeztek bújtatni, mindig valamelyik eléje állt, mintha titkolnák, hogy egy nő is van velük. Pedig nem volt se szép, se fiatal. Inkább olyan... te korodbeli. Bocsáss meg, ha bántó lettem volna, de nem volt másképp, hogy kifejezzem.

De Farkason egyáltalán nem látszott sértődöttség. Inkább mintha megvidámult volna. Vagy valami nagy kő esett volna le a szívéről. Ki is mondta:

– Köszönöm! Hogy elmondtad!

– Rokonod tán neked az a nő?

A másik nevetett.

– Dehogyan! De most már legalább tudjuk, hogy mire készülnek. Nem akarják megölni. Legalábbis egyelőre nem. Persze, azt később is megtehetik. Bármikor. De nem hinném! Valami egyéb céljuk van vele.

– De kivel?

Farkas a fejét ingatta.

– De hát te egyáltalán nem figyeltél arra, hogy mit beszéltünk a tegnap délután a házigazdánkkal?

– Nem nagyon. Az érdekelt, ami Avarországra vonatkozott. Attól szomorú is lettem. De a többi... gondoltam, udvariassági formula volt.

– Fenéket volt az! Az volt a lényeg! Csak be kellett csomagolni a többi közé! Hogy még ő se sejtse, hogy az minket érdekel!

– De hát miért érdekelne minket harmadik Tasziló? Aki ráadásul úgymint már meghalt?

– Tudod te egyáltalán, hogy ki volt?

– Hogyne tudnám. Bajor király. És úgy néz ki, hogy Carolus császár szemet vetett az országra. És elvette, őt pedig kolostorba kényszerítette. Most meg, mint hallom, meg is ölette. Nem vagyok olyan műveletlen, hogy ne tudjam! Csak hát, úgymint meghalt már! Nem tehet semmit. Se jót, se rosszat. Nekünk.

Farkas oldalt fordította a fejét, ahogy lovagolt, most ő ült a szürkén és Kerecse volt a szekéren, hogy könnyebben magyarázzon.

– Nos hát barátom, jó ha tudod, hogy ez a játszma bonyolultabb, mint gondolnád. Előzetesen jobb, ha tudod, hogy nem is ő a játék igazi tétje. Hanem az asszony. Lúdberke! Ez a neve.

– Miért? Hát ki az asszony? Istennő talán?

– Majdnem. Mindenesetre, a népe isteni eredetűnek tekinti. Sok népnél van ez így! Hogy az uralkodót isteni eredetűnek tisztelik. Hát ez a Lúdberke asszony, a legutolsó longobard királynak a lánya. Illetve, persze a királynénak is, mert ez a fontosabb. Mert náluk is van egy olyan szabály, vagy törvény, hogy a trón igazi örököse nem a királyfi, hanem a királyné lányának a férje. Mint az etruszkoknál. Hallottál már róluk?

– Igen. Ők is olyan római-félék.

– Nem csak félék, hanem azok is! Legalábbis Róma városa, amely a nyugati kereszténység központja is, éppen Etrúria határán van.

Most Kerecse volt soron a gondolkozásban.

– Ezek szerint azok a lovasok...

– Úgy van! Azok a lovasok most éppen hozzá igyekeznek. Illetve a kolostorhoz, amelybe ő van bezárva.

– ...és meg akarják ölni...

– Ez nem biztos. És legalábbis nem éppen ez lesz az első dolguk. Mert akkor nem kellene egy nő is velük legyen. De megszöktetni, azt mindenképpen meg akarják. Aztán, vagy férjhez kényszerítik, lehet, hogy pont a császárhoz, hogy jogalapja legyen a lombard királyságra. Látod? Ilyenek ezek az uralkodók.

Azt már nem magyarázta, hogy éppenséggel milyenek, de lehetősége sem volt rá. Az út összeszűkült, alig lehetett menni rajta, még olyan hely is volt, ahol a kereket meg kellett emelni, hogy egy nagy kövön átdöccenjen. És ráadásul jócskát dörrent az ég is. A hegy teteje fölött, vagy éppen érve is azt, fekete felhők gomolyogtak. Nyári vihar készült. Fel kellett állítani a szekér tetejét fedő vásznat is, amelyet a legutolsó házigazdájuktól kaptak. Az is munka volt, jókora. De legalább a párnák nem áztak meg. Amelyek egyébként szintén ugyanonnan származtak.

Aztán csak botladoztak tovább felfelé.

– Az ördög! Még a lovak is lesántulnak ezeken az éles köveken!

De szerencsájuk volt. Sem a lovaknak, sem a szekérnek nem történt baja.

És egyszerre csak fent voltak. Csodálatos látvány tárult eléjük. A hegyoldal, amely meredeken lejtett, odalent a szép, tágas völgy, síkság, amelyen messze, alig láthatóan, mint egy ezüst csík húzódott keresztben kanyarogva a folyó.

– Pó! Ez a neve – világosította fel Farkas – vagy egy jókora mellékfolyója.

– Voltál már itt?

– Igen, de már évekkel ezelőtt.

A magasságból a másik, kényelmesebb utat is lehetett látni. Mint apró bogarak, mozogtak rajta az emberek. Egyszerre csak megpillantották a tíz pontocskát, kényelmesen lépegetni egymás nyomában.

– Hamarabb leérünk. De nem sokkal – állapította meg az idősebbik férfi.

– Akkor mennünk kell! Sajnos! Pedig szívesen elüldögnék itt csak, hogy nézzem.

– Egy kicsit pihenhetünk. Nem baj, ha nem érünk oda elsőnek. Csak ne legyenek ők túl nagy előnyben! Akkor elszelelnek és nem tudjuk, hogy merre mentek. Mert több út is van. Nekünk meg úgyis egy kis megbeszélhivalónk van.

– Akkor mondd! Hallgatlak.

– Nos, közben is nézheted a tájat! Csak figyelj rám is!

– Figyelek!

– Tehát most már tudjuk, hogy tízen vannak. Mert a nő is ellenség lehet. Ki kell találnunk valamit, hogy lecsökkentsük a számukat. Legalább annyira, hogy a mostaninak a felénien legyenek. Értesz? Mert ilyen túlerővel nem bírunk meg nyílt harcban. Már pedig győznünk kell! Ha azt az asszonyt meg akarjuk menteni. Különben azonnal elvágják a nyakát, mint a csirkének. Ami persze így is megtörténhet, de én remélem, hogy nem fog.

– Azt hiszem, hogy fölösleges. Mást kell kitalálnunk!

– Miért?

– Azért, mert ahogy lakott vidékre érnek, azonnal embereket fognak toborozni. És lehet, hogy még többen lesznek majd.

– Jól okoskodsz – dicsérte meg Farkas a fiatalembert – de nem teljesen. Mert ezek a császár katonái. Itt tehát ellenséges földön vannak. Azt hiszem, őrizkedni fognak bármiféle toborzástól! Mert az itteni nép, mint már mondtam, szentként tiszteli a királynéját. Nem! Nem mernek majd toborozni. A Lúdberke elrablására meg éppen nem. De nem is találának! Sem pénzért, sem parancsra. Mert ha nem így lenne, ha nem ellenség közt lennének, akkor egyetlen, vékony, fiatal asszony elrablásához négy ember vígan elég lenne.

– Te láttad már azt a nőt? Ismered?

– Hogyne ismerném? Mit gondolsz, miért jártam én itt négy évvel ezelőtt? Csakis a házasságkötésre!

– A herceget is ismerted?

– Őt jobban. Nem sok vizet zavart – és hozzátette: szegény. Na de, eltértünk! Tudsz bánni az íjjal?

És egy jókora visszacsapó íjat húzott elő a szekérből. Persze... leeresztett állapotban. Felajzotta és a nyílvevők is előkerültek.

– Na, kipróbáld?

– Ki, ha akarod! De tudok jobbat!

– Mit tudsz? Beszélj!

Kerecse felelet helyett gyorsan öt bicsakot (így nevezték akkoriban a bicskát) húzott elő rengeteg zsebének valamelyikéből, s szempillantás alatt ki is nyitotta őket.

– Mármint kedves tanítóm! Ott van az a szép egyenes fa, olyan negyven lépésnyire! Éééé – nagy gyorsasággal eldobta mindegyiket, hogy egymás alatt sorban beleálltak a fa kérgébe. Csak az egyik lógott ki a sorból, az is alig volt észrevehető – ha mármint harminc lépésre meg tudom közelíteni, és ha nem fedi vaspáncél, akkor nyert ügyem van. És amint látod, nem üt szemem már egy postányiról is, mint az íj!

Farkas odament a fához és megnézte. Biz' azok jó mélyen bele voltak állva a fába. Kerecse is odament és egyenként kihúzta őket. Még szeretettel le is törölgette a kedves fegyverét.

– Ejha! Tudsz! Nagyon tudsz! Hanem most már egész biztonsággal tudom, hogy az az ember, aki engem fiatal koromban majdnem megölt, az csak a te apád lehetett. Senkit nem tudok a világon, hogy így bánik a bicsakkal, a Kerecse nemzetséget kivéve!

A fiatalabbik óvatosan a nehéz lovassági pallos felé pislogott, de Farkas nevetett, a pallos pedig nem mozdult.

– Ne félj! Nem haragszom már! Még apádra sem! Majd, ha találkozunk, megisszuk rá az áldomást és borítsa feledés! Igazán jó fiú vagy! De talán menjünk, mert az idő múlik. Ki kell szabadítanunk Lúdburke királynét. Aki egyben királynő is most már. Egyedül, saját jogon!

A lovasokat egész útjuk alatt jól szemmel tartották. De azok nem látszottak tudomást venni róluk.

– Annál jobb!

A síkságot helyenként ligetes erdő borította. Ez is nekik kedvezett.

És meglátták a kolostort. Jókora épület volt, szép, mívesen megépítve. Kert is tartozott hozzá és lejárata a folyóhoz. Alighanem tisztálkodás céljából.

A két férfi időről időre visszament az erdőbe, örökölni. És amikor visszamentek, minden alkalommal eggyel kevesebb volt a lovas. A kolostorhoz érkezésük utáni második napon úgy tűnt, hogy valami történni fog. Így is lett. Vagy öt apáca, idősek, s fiatalabbak, jöttek ki a folyó felőli bejáraton, s belecsobbantak a vízbe. A ruháikat is levették, az idősebbek nem mindet, a fiatalabbak mindet. Ládákat is hoztak magukkal, azokat kinyitották, s mindenféle egyéb ruhákat vettek ki azokból. Mostak. A két férfi nézte őket, s gyönyörködött.

– Nauszika! – szólt Kerecse suttogva.

Farkas elégedett mosollyal nyugtázta a műveltség megfelelő időben történt megnyilvánulását.

– Csak éppen, hogy most nem ők fognak minket megmenteni, hanem épp fordítva.

Aztán, mert az idő múlt és valamit tenni is kellett, Farkas egyszer csak a szájába vette két ujját és akkorát füttyentett, hogy tán még a Mennysországon is meghallották. Amely köz-tudomású, hogy az apácákhoz egész közel szokott lenni.

Lett nagy sikítózás, kapkodták magukra vissza a ruhákat. Farkas rámutatott az egyikre, aki a legfiatalabbnak tűnt a többi közt. Ebből Kerecse tudta, hogy ő az. Akit mindenképpen, élve vagy halva, el kell vinni. De inkább élve.

A nők tódultak ki a folyóból. És ahogy az már ilyenkor lenni szokott, éppen akkor történt a baj. Két lovas trappolt ki az erdőből, felkapták Lúdberkét (most már csak ilyen néven emlegették, pedig időközben Farkas megmondta az igazi nevét is) feldobták egy lóra és vitték.

Kerecse fel akart ugrani. De furcsa módon Farkas volt az, aki visszanyomta.

– Nyugalom! Nem szaladnak ki a világból! Már úgyis csak négyen vannak. De nekünk most van még egy kis dolgunk. Ne félj, rövid lesz! Addig, hadd higgyék magukat biztonságban! Nem akarom most elveszteni, ha már eddig eljöttünk! – és jól érthető mozdulattal húzta el egy ujját a nyaka előtt.

Aztán, amikor már messze, hallótávolságon kívül tudták a lovasokat, Farkas is feltápászkodott és elindult a kolostor elülső ajtaja felé. A társát is hívta magával.

– A főtisztelendő apátnőt keressük!

– Én vagyok! – jelent meg egy idősebb nővér, akinek ráncos arca elárulta a korát, olyan hirtelen, mintha parancsra tenné. Szigorú volt és ellenséges tekintettel méregette őket. – Még van merszük idetolni az ördögi ábrázatukat, azok után, amit tettek?

– Bocsásson meg főtisztelendő anyám, de azok nem mi voltunk – felelte Farkas egy olyan nyelven, amely hasonlított a némethez, hasonlított az avarokéhoz is, de mégis, Kerecse alig egy-két szót értett meg belőle. Nem is érthetett, mert Farkas lombárdul beszélt. És fiatalabb társának megint volt alkalma elcsodálkozni, hogy az ő tanítómestere milyen sok nyelven ért.

Az apátnő viszont érezhetően megváltozott a hazai nyelv hallatán.

– Hát akkor kik vagytok?

– Mi azok, aki nem megölni akarjuk a királynőt, hanem megmenteni – de ezt már rendes német nyelven mondta, feltételezve, hogy az apátnő érti ezt a nyelvet. Mert ő maga tudott ugyan lombárdul, de nehezeére esett a beszéd azon a nyelven. Valóban, az apátnőnek elég is volt annyi. Egy vendégszobába invitálta a két férfit és kikérdezte őket nemcsak a jövetelük céljáról, hanem arról is, hogy hogyan gondolják azt véghezvinni. Farkas, látva a főnöknő megszelídülését, gyorsan elmondta, hogyan indultak útnak, amikor meghallották, hogy Tasziló meghalt, hogyan ritkították a lovasokat, s miért tudtak azok mégis meglépni a királynővel.

– Elbáztuk magunkat – vallotta be szomorúan Farkas.

– Férfinép – válaszolta az apátnő lebiggyesztve az ajkát. Alighanem volt némi tapasztalata ilyesmiről, fiatal korából – akkor hát elvesztettétek – summázta aztán.

– Dehogyan! Hiszen csak nem nyelte el őket a föld!

– És ha megölték?

– Akkor a holttestét vissza fogjuk hozni. De remélem, hogy él!

– És akkor élve hozzátok vissza!

– Sajnos nem, főtisztelendő anyám! Ez a hely már nem biztonságos. Máshová kell vigyük.

– Hová?

– Azt nem mondhatom meg! Sajnálom! De, hogy tudd, ha meghalt, visszahozzuk! Ha nem hozzuk vissza, akkor él, vagy pedig mindhárman meghaltunk!

Az apátnő lehajtotta a fejét. Megértette, hogy most már nem lesz nekik királynőjük. De legalább élni fog, ha máshol is, ha messze is tőle.

– Gyertek fiúk, térdeljete le!

Aztán azt mondta:

– Megáldalak titeket az élő, egy igaz Isten nevében! És ennek a szegény országnak a nevében is, amely ímhol, már nem is ország!

Aztán elfordult, hogy letörölje a könnyeit. Amelyek bőségesen öntözték a ruháját. Végül pedig visszafordult és reszketve bár, de egymás után rátette a jobb kezét mindkét férfi fejére.

Az idő délutánba hajlott, el kellett indulni.

– Ezek vajon hol táboroznak? – kérdezte Farkas. – Van némi elképzelésed róla?

– Azt hiszem, tudom is! De ne siessünk, hadd sötétedjen be. Majd ha közelebb leszünk, a tábortűz mutatja az irányt.

Így is történt. Tisztességes tábortűz volt, négy embernek több is, mint elég. Úgy közelítették meg, hason csúszva, hogy a zaj, amit ütöttek, elveszett az erdő neszei között. Olyan közel lopóztak, amilyen közelre csak lehetett anélkül, hogy észrevehetők legyenek. Akkor Farkas intett. És, aznap már másodszor, a szájába vette két ujját és hatalmasat füttyentett. A tisztáson ülő emberek egyszerre ugrottak fel. Ugyanakkor elindult a Farkas nyílvesszője is, s az egyik ember hangtalanul vissza is esett.

Lúdberke még mindig a ló hátán lógott.

– Csússz le a lóról! – ordította oda neki Kerecse németül, mert a német tudásában jobban bízott.

– Nem tudok – kiáltotta vissza neki a pórul járt királynő – ide vagyok kötözve!

És valóban, ahogy feszegette, jól láthatóvá vált a vastag szíj.

„Anyám! Most kéne az az áldás!” és repült a bicsak surrogva, forogva, keresztül a levegőn, és pontosan úgy vágta át a szíjat, hogy az kétfelé vált, de a királynő testét meg se érintette. Lúdberke lecsúszott a lóról.

Az egyik ember akkor az egyik ember akkor odament hozzá egy hatalmas késsel, föléje hajolt és így szólt:

– Nekem így is jó – és föléje hajolt a késsel. Valószínűleg a nő volt.

De repült a másik bicsak is és a nő is csendben összeesett. Estében egy kicsit megsértette a királynő vállát.

– Kardra, aki bátor!

A két megmaradt ember ordítva rohant arrafelé, amerre őket sejtette. Kerecse érezte, hogy az izgalomtól mindjárt összeesik. „Mégiscsak jobb lesz a bicsak! Biztosabb!” és csak amikor az a kés is célba ért, akkor esett össze az izgalomtól. Arra tért magához, hogy Farkas éppen végzett az ellenfelével.

– Bocsáss meg tanítóm! Lehet, hogy nem voltam elég bátor! De a mentés most fontosabb volt, mint az én vitézségem!

Az idősebbik letérdelt mellé, ölbe vette a fejét és úgy nyugtatgatta.

– Ne búsulj vitézem! Pontosan azt tetted, amit kellett! Megsebesültél?

– Csak a büszkeségem. Így viselkedni egy királynő előtt!...

Lúdberke is feltérdelt fektéből. A válla egy kicsit vérzett, de egyébként nem volt semmi baja. Akkor látták, hogy a két keze még mindig össze van kötözve. Farkas kibontotta. Közben Kerecse arra gondolt, hogy ha a lány (asszony?) kötéllel lett volna a ló hátára kötözve, soha nem vágta volna át azt a bicsak.

„Hoppá! Össze kéne szedni!”

Ahogy felálltak, egyszerre a nő és a férfi, meglátták egymást. És a szemeikből akkora fehér meg piros villámok csaptak ki egymás irányába, hogy azt csak az nem látta, aki egyszerre volt vak és lelketlen.

De Farkas egyik sem volt. Ezért hát odalépett kettőjükhöz és összeölelte őket. Közben azt mormogta:

– Így van ez gyermekeim! Pontosan ettől féltem, de most már azt mondom, így van ez jól! De most már aludni kéne, mert reggel indulnunk kell. Mert megyünk. Én haza, ti pedig, ha nincs ellenetekre, velem fogtok jönni. Jó lesz ott nektek is, ahol nekem jó! Te, Lúdberke a szekérben alszol, mi pedig Kerecsével két oldalt a szekér mellett! Jó lesz így?

Kicsivel később a királynő kiszólt a szekérből a Kerecse felőli oldalon:

– Kedvesem! Milyen nevet adott nekem a te barátod?

A férfi megmondta.

– És mit jelent?

– Egy olyan berek, kisebb bokros hely, ahol két lúd, egy gúnár meg egy tojó, békében elfér.

A nő kinyúlt az egyik kezével és megérintette a fiút.

– Jó! Ezentúl mindig így nevezzetek!

És nyugodtan elaludt a szekéren. Úgy érezte, hogy soha életében még ilyen nyugodt és elégedett nem volt.

Tíz lépésre tőle ellenséges katonák holtteste, ő pedig aludt csendesen, mint egy kisbaba.

Valamivel több, mint egy hónap múlva a Don melletti Szárkel várában, a kolostor templomában egy görög ortodox pap összekötötte két ember, egy nő és egy férfi kezét, miközben kérdezte:

– Lúdberke asszony! Akarod-e férjedül a melletted álló Kerecse nembéli Kerecsét?

– Akarom!

– Kerecse nembéli Kerecse vitéz! Akarod-e feleségül a melletted álló Lúdberke asszonyt?

– Akarom!

Ez idő alatt, messze tőlük, Avarország felében, abban a részében, amely a Dunától nyugatra, vagyis a császár országa felé esett, a nép egymást gyilkolta polgárháborúban. Idegen érdekek szerint és idegen hatalom uszítására.

Ugyanakkor a Dunától keletre eső országrészben nem volt már sem katona, sem uralkodó.

Légy velünk, Öregisten, ne hagyj el!

A boldog fiatalok egy kis faházat építettek Ilona asszony háza mellett.

Farkas megint Teofillá változott és újra bevonult a kolostorába, ahonnan csak a nagy veszély űzte ki a világba. Az a veszély, amelyen segíteni úgy sem tudott, de amely azt a szerencsét hozta, hogy két emberi lelket megmenthetett.

A belháború híre az idők folyamán természetesen Harcos uram kis, Tisza-menti településére is eljutott. Ez elkerülhetetlen volt, hiszen évekig tartott, főleg az ország nyugati felében. Ott, valóban mindenki háborúzott mindenki ellen, nem ismerve testvért, se rokont, még hozzá az egész cirkusznak mindössze annyi volt az oka, hogy az egyik ember a kagánt pártolta, a másik pedig a jugrust. Meglenni éppen megvolt az értelme annak a pártoskodásnak, hiszen a viszályban mindkettőnek megvolt a maga igaza és mégsem volt igaza.

A véres összecsapások következtében aztán fogyott az avarság, jobban, mintha külső ellenség támadott volna rá.

Ekkor már rendszerint nem is avaroknak nevezték magukat, hanem a két nagy törzs nevének egyesítéséből, várkunoknak. Csak hát a várkunok – ha már ezt a nevet fogadták el saját maguk számára – lassan úgy elfogytak a vérözönben, hogy együtt se voltak már annyian, mint a régi, Baján kagán idejében akár az egyik közülük.

Harcos mindenesetre éberén vigyázott, hogy a kis településen senki meg ne bontsa az évek folyamán kialakult rendet. A renitenskedő hamar kívül találta magát a falu határain. Mert az a kis település, amelyet történetünk elején mint tanyát ismertünk meg, ekkorra már kisebb falu méretével vetekedett.

Az is természetes, hogy most már nemcsak Harcos uram maradék családja számított szabad embereknek, hanem elég sokan a betelepülők közül is. Jöttek ugyanis azok a háború sújtotta vidékekről, többen, mint remélték volna, befogadni pedig sokszor szükséges volt őket. Hiszen mégsem hagyhattak tisztességes embereket mindenféle alattomos rablók és gyilkosok marta-lékául! Annyit tehettek, hogy jól megrostálták a bekérezkedőket.

A rostálásban nagy segítségnek bizonyult egy Kada nevű férfi, akit ugyan Harcos nem szeretett, mert alattomosnak és ravasznak tartotta, s ráadásul még valahonnan úgy rémlett neki, hogy látta már életében, hacsak rövid időre is. Persze... eldönteni nem tudta, hogy hol és mikor, mindenesetre régen lehetett, mert egy ember már akkoriban is sok másikkal ismerkedett össze, némelyikkel nem több, mint két-három percig. No és ha régen volt, akkor azóta meg is változhatott. Az ellenszenv attól is erősödött, hogy éppen Margit volt az, aki az embert szerezte neki.

No, Margitot valóban elhanyagolta az utóbbi időben, ezt maga is érezte, de sok volt a gondja, és ötven éves korában az embernek már nem mindig az ágyasa után ágaskodik a szerelme-sebbik vége, főleg, ha állandóan közösségi ügyekkel zaklatják. Elég volt már neki a felesége, akivel mindig jól elvult, még a gondolataik is hasonlítottak. És hát... Margit volt az, aki a maga idején maga kérte, hogy fogadja el ágyasának! no. Most úgy látszik, elég jó támaszt talált abban a Kada nevű emberben. „Hát legyen nekik jó”!

Margit egyébként nem ment el a háztól, inkább Kada volt az, aki a közelben épített magának egy faházat, nem éppen a szolgák házai között, mert szabad ember volt és nem is akarta lekötni magát, de elég közel ahhoz, hogy gyorsan megjelenjen, ha szükség lenne rá. Amely szükség egyébként rendszerint akkor mutatkozott, amikor újonnan jötteket kellett kikérdezni. Hogyan csinálta, hogyan nem, de sokszor valóban hasznosnak bizonyult.

Különösebb kifogás nem is nagyon merülhetett fel, mert Margit még így is teljesítette ágyasi kötelességét, bár ritkábban, mint addig, de hiszen Harcos sem igényelte már nyakló nélkül.

Meg kell mondani, hogy sajnós, a Harcos ritkábban jelentkező igényének az életkoron kívül még más, nagyon fontos oka is volt. Az, hogy időközben rászokott a borivásra.

Bort ittak az emberek akkoriban is, annyit, amennyi általában elégnek bizonyult a társalgás zavartalan menetéhez, főleg ha volt is olyan beszélgetőtárs, akit arra méltattak. Ám a falu vezetője újabban túl kezdett menni a mértéken. Nem lett sem erőszakos, sem veszekedős a részegségtől, csak azon lehetett megérezni, hogy gond van, hogy olyankor az esze nem forgott úgy, ahogy kellett volna. Vagyis inkább, sehogy se forgott. Mert olyankor csakis egyetlen gondolat foglalkoztatta. A belháború, és az, hogy miképpen lehetne abból az eszékelyeket kívül tudni? Aki erre valami megoldást ajánlott, annak nyert ügye volt nála, azon el tudtak rágcsálni, amíg a kulacs tartalmából tartott. Azután pedig nyugodtan el lehetett menni aludni.

Azért meg kell adni, hogy az a kisebb-nagyobb csendesedésekkel, de évekig tartó belháború mindenképpen megérdemelte azt, hogy egy olyan ember, mint Harcos monomániássá legyen miatta.

Aztán... történt valami, ami valóban felrázta az embereket. Tunya másfelé nézésüket egy csapásra szétfoslatta. De akkor már késő volt.

– A jugrus megölte a kagánt! – ordítottak mindenfelé, egyesek kétségbeesve, mások örömben.

– Most vigyázzunk a falunkra! – mondta Harcos... jobb híján Kadának.

Pedig még akkor nem is volt vége a rémhíreknek. Mert néhány nap elteltével híre jött annak is, hogy a jugrus, mit is tehetett mást, a kagán maradék emberei elől – hogy is nem számított a testőrség hűségére? – a tudóhoz menekült védelmet remélve.

És a tudó? Nem egyebet tett, mint azt, hogy ő meg a hozzá segítségért folyamodó menekülő bűnös embert ölette meg.

Ennek már nem volt mentsége. Ilyen a birodalom kétszáz éves fennállása alatt nem történt.

És még mindig volt lejjebb!

A tudó ugyanis azzal folytatta, hogy összetoborzott egy csomó népséget, s azok kíséretében, nagy csindarattával elutazott a császárhoz. Térdre ereszkedett előtte és a védelmét kérte, valamint azt, hogy keresztelje meg mind, népestől a római egyház rítusa szerint, valamint nevezze ki kagánná. Ami meg is történt. Mint keresztény kagán az Ábrahám nevet vette fel.

Amikor Harcos ezt az egész becstelenséget meghallotta, csak beült a belső szobába – az Odo pap odúja volt az valamikor – és ivott.

Tartott mindez három napig. Azalatt a lányok, huszonévesek voltak már, kétségbeesésükben Margithoz futottak tanácsért. Margit meg Kadához.

Ám a randalírozás nem ért véget. Mert ekkor már erőszakoskodásba torkollt, ha bárki meg akarta állítani. A lányokat pofozta, vert mindennel, ami a keze ügyébe akadt, s nemkülönben Margitot is. Kadát pedig egyszerűen megfogta és kidobta a házból.

A lányokat pedig valamennyire mégiscsak el kellett fogadni, mert ők kellett időről-időre bort hozzanak neki.

Aztán elkövetkezett az utolsó pohár is. Amikor egyszerre nem létező dolgokat kezdett el látni. Virágzó országot, aranyló búzamezőkkel, csodaszép hegyekkel, olyan országot, ahol minde-nütt eszékelyek élnek, csak egy vékony uralkodó réteg vezeti őket, annak tagjai vannak valami más nemzetségből.

Aztán... meghalt.

Akkor a lányok kimentek az udvarra és úgy nevettek, hogy visítottak belé. Hanyatt feküdtek a földön és rugdalóztak nevettükben.

Néhány hét után híre jött, hogy a császár akkora sereget gyűjtött a szerencsétlen Avarország ellen, amekkorát addig még nem látott azelőtt az ismert világ.

A Harcos halála után következő negyedik napon Kada beköltözött a házba, amelyben már csak a nők maradtak. Eleinte elég szerényen viselkedett, de hamar kimutatta a foga fehérjét. Mindegyik nő kellett neki, akár a két idősebb, akár a lányok közül való volt. Aki nem akart kötélnek állni, azt kegyetlenül megverte. Kötéldarabbal verte és azután még kényszerítette is, hogy azon módon eleget tegyen a kívánságának.

A nők... különböző módon viszonyultak a viselkedéséhez. Margit mintha még örült volna is, a lányok egykedvűek voltak. Elfogadták úgy, ahogy van.

Márta pedig, amikor rá került a sor – jó nagy verést kapott az ellenkezésért – azon az éjszakán eltűnt. Nem maradt utána csak egy levélke, latin nyelven írva. Mivel azonban Kada volt az egyetlen, aki olvasni tudott, titokban tartotta a levélke tartalmát. Csak néha dűnnyögött magában furcsa hangon, amiben fenyegetés volt érezhető, de valami más is. Talán félelem?

„Elvitted a lovak felét? Mert a tiédek? Aztán majd visszatérsz mindazért, ami itt még a tiéd? Fegyveresekkel? No, majd meglátjuk”!

Aztán múlt az idő és Kada lassan megnyugodott, mi több, el is felejtette a levélkét. Elrakta valahová, maga sem tudta, hová. Hiszen Márta asszony nem tért vissza, sem fegyveresekkel, sem nélkülük. Pedig még keresték is, és a megtalálására elég jó remény volt. Hisz huszonnégy ló nem tűnhet el csak úgy, nyom nélkül, mintha a föld elnyelte volna. Ámbár az egyik lóról járta egy időben valami szóbeszéd, mintha látták volna valahol. De az ember, aki mondta, részeg volt, maga sem tudta, mit beszél. Hiába rázogatta Kada, attól se meg nem szólalt, se ki nem józanodott. Meg is halt nem sok időre.

Hát ennyi volt a nyom. Semmi több. Ebben meg kellett nyugodni. Annál is inkább, mivel egyéb dolgokkal kellett törődni.

Avarország napnyugati fele megszűnt létezni. Vagyis a császár provinciájaként élt tovább. A tudóból átvedlett kagán hatalma csakis jelképes volt, a valódi hatalmat Carolus tisztjei birtokolták. A népnek majdnem mindegy volt, de az előkelők néha lázadtak. A lázadásokat pedig rendre levertek. Végül is a tartomány valódi provinciává süllyedt.

Bár a császár emberei nem rendezkedtek be a két nagy folyó közében, az élet mégis megnehezedett. És Kada faluja is megérezte a nehézségeket.

Harmadik rész

Feltámadás

Már ránézésre is különös fiatalember volt. Vagy mit mondhatnánk mást egy olyan fiatal férfira, aki társaságban rendszeresen fehér ruhában szeretett megjelenni? Persze, annak a fehér ruhának a viselete nem magától jött, vagyis nem a saját akarata érvényesült, hanem az édesanya adta rá a gyermekre minden olyan alkalommal, amikor alkalom adódott rá. És az is igaz, hogy kisgyermek korában néha még lázadozott is a „terror” ellen. Na nem nagyon, mert rendes kissrác volt, és eléggé értelmes is ahhoz, hogy belássa, tisztaságra szükség van. Illetve talán inkább az anya volt elég értelmes és főleg türelmes, hogy beláttassa vele.

Ilona asszonynak, mint akkoriban a rangbéli anyáknak, volt elég ideje arra, hogy a kolostor melletti kisházban főleg a gyermekei nevelésével foglalkozzon. Ez távolról sem azt jelenti, hogy szolgálók hada vette volna körül, elvégezve körülötte mindent ami nehéz és terhes munka akadt a házban, mert akkor leghamarabb a gyermekek nevelésének terhet vették volna le a válláról. Ami ellen alighanem visítva tiltakozott volna. Arról ugyanis nem szokott le. A visításról, ha valami nagyon ellenére volt. Csak, lelkierejét megfeszítve, kordában tartotta.

Ő is, és másik nevelője, a kolostor apátnője is, a nevelésben a fokozatosság erényét gyakorolták. Azt a bizonyos fehér ruhát is eleinte ritkábban adták rá. Hogy „na lássuk kisfiam, hogy tudsz vigyázni magadra! Elég ügyes vagy már ahhoz, hogy tisztán tudd tartani?” ez egy-szersmind az önfegyelem gyakorlására is megfelelő módszer volt.

Maga a nevelés, sőt tanulás jórészt a kolostor iskolájában történt. Bár a rend nem volt kifejezetten tanítórend, de arra az időre mégis összeverbuváltak a környékről tizenegy gyermeket, méghozzá csaknem válogatás nélkül. (Isten ments, hogy tizenkettő lett volna!) a válogatásnak mindössze egyetlen kritériuma volt, hogy lelkileg, szellemileg egészségesek legyenek a tanulótársak. A kis iskolának később akkora sikere lett, hogy akkor is megmaradt, amikor a fiatal Nemvaló és kishúga kinőttek belőle. A város, Szárkel lakói pedig versengtek egymással, hogy a gyermekeik abba az iskolába bejussanak.

Hát az apa? Nem volt? Hogyne lett volna. Ám, mint fejedelmi vitéz, rendszerint nagyon elfoglalt volt a maga katonai kötelességeivel. Mert a fejedelmi testőrségben teljesített szolgálatot. Annak a központja pedig messze esett onnan. Azért, minden alkalommal, amikor csak tudta, meglátogatta kis családját. A mindenkori fejedelem ugyanis nagyon jól tudta, hogy mi az ami egy család rendes életéhez múlhatatlanul szükséges. És azonkívül még le is volt kötelezve a vitéznek.

Miért volt lekötelve? Azért, mert a testőrtiszt felnőtt életében soha nem említette a származását senkinek. Ha kérdezték is, letagadta. Így, mindössze néhányan tudták, hogy ő a nagy Kuvrat kagánnak a fia, egy nagyon kedves ágyasától. Vagyis, féltestvére az őt ismert (a történelemből is ismert) Kuvrat-fi-nak.

Igaz, hogy a titoktartást szigorúan meg is követelték tőle, sőt ez volt az ára annak is, hogy egyáltalán életben hagyták. Elég sok családi tárgyalás eredménye volt annak idején az az életben-hagyás, és azokban a tárgyalásokban a kagán nőtestvérének a szava bizony döntő módon esett latba.

A kagán szerette a nővérét, a nővér pedig elég józan volt ahhoz, hogy a maga részéről felhívja a fivér figyelmét arra a tényre, hogy a fiúcskának az anyja a nép egy olyan részéből való, amely néprésznek később mindenképpen és szükségszerűen szerepe lesz a terület jövőjében, már csak a számát tekintve is, és sokkal jobb, ha a szerepe a biztonság és a kiszámíthatóság

jegyében fog megtörténni. Ahhoz pedig megfelelő befolyással bíró emberekre lesz szükség. Nem feltétlenül a legfelső vezetői szintről, sőt egész biztosan nem onnan.

A későbbi felnőtt Nemvaló tehát ilyen megszorításokkal életben maradt, olyannyira, hogy íme két gyermeket is nemzett sőt azoknak a neveléséről is gondoskodni tudott a kolostor lakóinak segítségével. Ám az a gondoskodás nem járt rendszeres jelenléttel, mivel kezdetben a testőri munkája nehezítette azt, később pedig más.

A „más” ezúttal azt jelentette, hogy ellentétben az elképzelésével, az öreg kagán fiai apjuk halála után annyifelé futottak, ahányan voltak. Csak a legidősebb, Bábaján nevű maradt az ősi földön – vesztére. Mert a némileg rokon nép, a kazár, rövid idő után adófizetésre kényszerítette a helyben maradt Kuvrat-fit.

A másik négy szó szerint a szélrózsza összes irányába távozott. És mivel azért nem voltak rossz testvérek, a szétspriccelés után is igyekeztek egymással kapcsolatot tartani. Állandó futárszolgálatra volt tehát szükség és ki lett volna alkalmasabb annak megszervezésére, mint a hűség fértestvér, Nemvaló.

Ha tehát addig a katonáskodás szólította messzire feleségétől és gyermekeitől, ezután a hosszú utazások miatt nem lehetett jelen, csak elég ritkán. Tartott ez egészen addig, míg egy napon, amikor a fia még csak tizenhat éves volt, egyik útja során egy csetepatéba keveredett és a túlerőben levő ellenség megölte.

Csak a pontosság miatt említem, meg azért, hogy az akkori életviszonyokról fogalmat lehessen alkotni, a leánykát, ifjabbik Nemvaló kishúgát Emesének nevezték. Akkoriban elterjedt szokás volt leányka újszülötteknek ezt a nevet adni. A névmágia alapján azt várták ilyenkor, hogy a leányka erős és egészséges lesz, jó étvágygal. Amint, hogy elég sok vézna, sápkóros leányzó létezett akkoriban is a rangosabb családokban, főleg ha az anyának nem volt elég teje, amit a kicsi szopjon. Ilona természetesen elég erős és egészséges volt, nem volt rászorulva az efféle varázslatokra, már csak azért sem, mert tudott ő annál különbeket is, de úgy vélte, nem árt, ha a kislányt erről az oldalról is bebiztosítja.

Emese egyébként később nem, vagy alig fog szerepet játszani a történetünkben, mivel tizenhat éves korában feleségül kérte őt egy, a kazárok között élő csoport, kisebb törzs vezetője, amely csoport viszont maga nem volt kazár. Oda is adták. Valamit pletykáltak ugyan később róla némi vándorló emberek, hogy álmokat látott meg, hogy egy jóslat szerint egy későbbi nép ősanyja lesz, de ezt Ilona hitte is, meg nem is. Különben is, jóval több fejtörést okozott neki a fia későbbi sorsa. A fiáé, aki lassan felnőtt számba ment, okos is volt, jó vitéz is volt, de egyelőre semmi komolyabb jövő képe nem körvonalazódott sehol. Sem közel, sem távol.

Forrt „a Világ bús tengere”, népek jöttek-mentek, szúrták, taposták egymást, semmi biztatót nem lehetett észrevenni a jövő lehetőségei közt.

– Hát akkor nincs mit tenni, maradj még itthon fiam és tanulj! Mindent! Tudományt, harcot, amire csak szükséged lehet!

Az ifjú pedig... jobb híján... rágt a zablát. Mint nemes paripák szokták tétlenségükben és türelmetlenségükben. És akkor, amikor huszonegy éves lett, vagyis a legjobbkor, egymás után két olyan dolog is történt, amelyek közül egy is elég lett volna ahhoz, hogy a további életét meghatározza. Vagy megváltoztassa. A legjobbkor, mert tudvalevő, hogy az emberi lény általában hét évenként változik meg, vagyis lép egy új életszakaszba. Ezt ma már a biológusok is magyarázzák ezzel-azzal, nem az én tisztem, hogy erősítsem, vagy cáfoljam. De így van, bár főleg fiatal korban ilyen pontos. Gondolom, az idősebb embereknek az életritmusa már változásokat szenved a különböző ingerek hatására, vagy mi. Nemvaló azonban huszonegy

éves volt és – ezt Ilona bölcsen tudta – ez volt a megfelelő kor kimenni az élet keményebb feltételeivel megküzdeni.

Először a két férfit látták meg az úton. A kisház az apáca kolostortól dél felé eső oldalon állt, és már az ablakon kinézve is látni lehetett, hogy ki közeledik déli vagy nyugati irányból.

A lovasok közül az egyik jóval idősebb volt a másiknál. Ezt könnyen látni lehetett a tartásából és abból, ahogy a lovat megülte. Sokkal kényelmesebben, mint a másik, a fiatalabb.

Ilona tehát az ablaknál állt és a tájat nézte. Délutánra járt az idő, nyár vége volt és pillanatnyilag semmi más dolga nem volt. Meg is ismerte hamar, el se lehetett téveszteni arról az óriási sebhelyről, amely a homlokán húzódott végig le, egészen az orra tövéig.

A bátya volt, Teofil. Vagy Farkas, fiatalkori nevén. A másik utast nem ismerte, sosem látta még. De ennyi is elég volt, hogy visítva szaladjon ki eléjük és úgy ugráljon a ló mellett, meglett, komoly asszony léte, mint egy kiskutya.

– Azonnal gyertek be! Jaj! De jó, hogy megint látlak! De régen nem voltál erre!

– Be is megyünk mindjárt – kászálódott le a világot járt barát – ideje lesz megint egy kicsit megpihennem a kolostoromban – a szerzetes kolostor alig egy kőhajításnyira volt az apácák kolostorától – de előbb hadd mutassam be ezt az ifjú embert! Nagy segítségemre volt az utam során.

A fiatalabb férfi már a földön állt ekkor és úgy mutatkozott be tisztelettel.

– Kerecse nembéli Kerecse vagyok, szolgálatára asszonyom!

Ilonának elkerekült a szeme.

– Kerecse nembéli Kerecse? És TE hozod ide a Kerecse fiát?

– Én hát – nevetett vígan Farkas/Teofil – ne félj, nem felejtettem el semmit! De az a régi ügy véletlen volt és éppen úgy történhetett volna fordítva is. És akkor én lettem volna a barátom gyilkosa... Az se lett volna jobb! Így legalább mindenki él! Hála neked!

– Háááát.. a te kedvedért... engem különben sohasem bántott egyikük sem. Sem apja, sem a fia. Akit eddig nem is ismertem. Szép nagy fiú lett! Hány éves vagy?

– Huszonegy – válaszolt tiszteletteljesen a fiatal férfi.

Ilona most másodszor lepődött meg a rövid idő alatt.

– Huszonegy – gondolkozott el mélyen. Nem is folytatta, csak percek múltán. Amit a férfiak tisztelettel kívártak, ismerve, egyik csak elmondásból, a másik a bőrén tapasztalva, a nő képességeit – éppen, mint Nemvaló! Ez nem lehet véletlen! Egy Nemvaló és egy Kerecse! Olyan előzmények után, mint ahogy tudjátok... Na, de valóban ideje már bemenni!

– És hol van az emlegetett Nemvaló? – kérdezte Teofil, már odabent.

– A kolostorban. Az apát úrral beszél meg valami olyan... tudós dolgokat.

– De nem vonult be? – kérdezte aggódva az idősebbik.

– Nem, nyugodj meg! Egészséges, vitéz férfiúvá érett! Mindjárt meglátjátok! Mert ígérte, hogy hamar hazajön.

Úgy is lett. A továbbiakban a két vándor férfi hosszasan beszámolt az útjuk során tapasztal-
takról, hagyva, hogy Ilona vonja le a következtetéseit. Az a beszámoló arra is jó volt, hogy Teofil annak segítségével rendbe szedje a gondolatait, mert a perjelnek való beszámolónak pontosnak, bizonyíthatónak kell majd lennie.

- Egyszóval, Avarországban baj van.
- Bizony, sőt bajok! Két fél ország van egyetlen egész helyett. Egyébként hol van Krum? Mit tudsz róla?
- Ő bizony nincs itthon. Már elég régen. Elutazott.
- Tudod, hogy hová?
- Tudom. Ongloszba. A nagybátyához.
- No, akkor nem sokat ülhetek itthon – sóhajtott fel Teofil – pedig már kezdek fáradni a sok utazástól! Hacsak nem neki is az jár az agyában, ami nekem.

Ilona ránézett. Kétkedve.

- Teeeee? Fáradt? Olyan vagy, mint a vas!

Ekkor lépett be a fiatal Nemvaló. Megörült a nagybátyának és kérdően nézett Kerecsére. Teofil elmondott neki annyit, amennyit pillanatnyilag tudnia kellett. Látható volt, hogy a két fiatalember érdeklődéssel tekint egymásra. Talán leendő harcostársat sejtve a másikban.

- No, ismerkedjete! – mondta másnap reggel Teofil az unokaöccsének. – Én addig bemegyek a kolostoromba, hadd lássam, mi változott azóta, hogy nem jártam erre!

A két fiatal megfogadta a tanácsot és kilovagoltak a környékre, hogy Kerecse ismerkedjen a vidékkel, és mindketten egymással.

- Te tényleg herceg vagy?
- Áhhh! Ki mondta ezt neked?
- Mindenki!

– Na! Hogy tudd! Valóban, az apám Kuvratnak a fia, vagyis jogilag az lehetnék. De ezt egész életében titkolnia kellett, mert különben megölték vagy megölették volna. A másik öt. Engem már nem eskettek meg, mert minek is? Nem vágyom én olyasmire. Meg nincs is már kagáni trón. Bábaján bátyám, ha él még, mert nekem nem mondták, ő sem kagán, hanem csak egy hódolt fejedelem. A kazárok vezetése alatt. Ezt vágyakozzam elérni? Na! Erről ennyit. Hát te? Hallom, nagy dolgokat tettek Teofil bátyámmal együtt...

Aztán, mielőtt a lovaglásból és az időközben lefolytatott beszélgetésből hazaérkeztek volna, Nemvaló így szólt Kerecséhez:

- Itt egy kis kitérőt kell tennünk, az apácakolostor felé. Úgy illik, hogy délután az apátnő meglátogassa anyámat és téged is megismerjen! A lovakat majd száron vezetjük onnét hazáig. Mi pedig sétálunk.

Nagyjából ugyanabban az időben egy másik utas is közeledett a szárkeli apácakolostor melletti kis ház felé. Ez az utas előkező nő volt, szekérrel, egyetlen szolgával és hat lóval utazott. Délután érkezett a házhoz.

Őt, a két férfi utastól eltérően, senki sem várta az ablakban. Délután volt, nyár vége volt, a háznak vendégei voltak, akik akkor éppen a ház mögött elterülő kertben beszélgettek.

A nő nem habozott, hanem egyből benyitott. Ám a házban bent nem talált egy lelket sem. Akkor megkerülte a házat, mint aki jól ismeri a járást és a kertbe ment. Valóban ott ültek az azelőtti napon érkezett vendégek a háziakkal meg az apátnővel és csendben beszélgettek.

Amikor az új utas belépett a kertbe különös esemény történt. Legalábbis, ha valaki külső szemlélő figyelte volna, igen különösnek találta volna.

Kerecse nagyra nyílt szemekkel bámult a jövevényre és azt kiáltotta „anyám!”. Míg az újonnan érkezett ugyanúgy nézett az apátnőre és azt kiáltotta: „nénikém!”.

Valóban, Dorothea nővér a Kerecse nagyanyjának a nőtestvére volt, s így egyben a Kerecse nagynénje is.

Ezek után a beszélgetés újabb tápot kapott s megint elindult. De ez akkor már egyben tervezés is volt. A nagyon közeli jövő megtervezése.

A vándor

A hatalmas erővel támadott, több mint fele területén megszállt, szerencsétlen Avarországban élő egyszerű emberek folytatták tovább az életüket, ahogy azt tudták.

Az a település, valahai falu, amely abban az időben Kada bíraskodása alá tartozott, nem volt kivétel ez alól. Változások természetesen voltak, még lényeges változások is. Mert például abban a hétszázkilencvenöt és az utána következő harmadik év között nagyon leapadt a lakói száma. Úgy, hogy a három év után már aligha lehetett volna nyugodt lelkiismerettel falunak nevezni. Nem maradt addigra más belőle, mint nagyjából az, ami már történetünk kezdete idején is megvolt, amikor Harcos építgetni kezdte ott a jövőt. Vagyis, az elülső ház és a másik, nagyobb, de kevesebb szakértelemmel megépített, a szolgák lakásaival.

Ennek több oka is volt. Külső oka, vagyis a félelem a császár katonáitól, és belső az, hogy Kada alig törődött azzal, hogy mi történik a távolabbi környezetében. Őt magát a császár emberei nem bántották és ugyanez állt a szolgálira is. Hogy miért, arról általában nem beszélt, mások meg nem merték kérdezni. A három nő sem, s még inkább nem maguk a szolgák.

A nemtörődésnek persze az lett az eredménye, hogy a faluban lakók rendre eltávoztak. Általában úgy, hogy átúsztattak a Tiszán, magukkal víve valami csekély portékákat, remélve, hogy máshol majd újra kezdhetik. Volt, aki túlélte. Az átúszást.

De miért átúszást? Ennek főleg az volt az oka, hogy a hidas, amelyet még Harcos készített néhány ügyesebb, megbízható emberével, egyetlen év alatt tönkrement. Gyakorlatilag szétesett. Kadát még annyira sem érdekelte, hogy legalább valamennyire megjavíttassa. Legalább nem kell állandóan vigyázzban állnia, hogy nappal, vagy éjjel, átszállítsa az utazni vágyó embereket.

Ugyanarra a sorsra jutott a malom is. Az, egy kemény tél folyamán, mivel nem volt partra húzva, vastagon belefagyott a jégbe. Tavasszal aztán könnyen látható lett, hogy a vízikereknek több lapátja is hiányzik. Mindazonáltal egyszer még megpróbálta használni valami kisebb munkához, akkor meg a fűrészt pattant el.

– No, sebj – mondta és attól kezdve nem használta. A faanyagot pedig, amely csak állt ott és korhadt, lassan széthordták az emberek. Vitte, aki hozzáfért. Kada, mintha még örült is volna neki. Aztán... el is úszott tavasszal, amikor már amúgy is kevés maradt meg belőle.

Kada azt sem bánta. Pedig igazából jól megélték a három nővel. Hárman teljesen különbözők voltak. Vajon éppen ezt szerette? Ezt a változatosságot? Nem beszélt róla soha. De azért amennyire tudta, rendben tartotta a telep körüli dolgokat. Dolgozni ritkán látták, és mégis, valahogy jobban megvoltak, mint azok, akiket néha a környéken láttak. Még a császár katonáival is megtalálta a megfelelő hangot. Amely nem volt sem lenéző, sem pedig megalázkodó.

– De hát ki vagy te, Farkas Teofil? Idejössz nekem évekkel ezelőtt, hogy engedjem meg neked, lakhassál itt a kolostorban, mint a barátok, mert később te magad is baráttá akarsz válni! Aztán most meg mit hallok rólad? Hóhér lettél? Bíró és hóhér egy személyben! Még ezt a fiatal Kerecse fiút is megrontod, hóhérrá teszed? Bosszú akart ez lenni? Egyáltalán milyen Istenben hiszel te?

Mindezeket a barátkolostor perjele kérdezte, igencsak dühösen. Farkas azonban jókora önuralommal, csendesén válaszolt a szent embernek. Az az önuralom egyébként jókora küzdelemben került neki, tudjuk már, mi okból.

– Abban az Istenben hiszek uram pontosan abban, akiben te is. Abban az Istenben, aki megbünteti a bűnösöket, hogy ne legyenek képesek még egyszer elkövetni ugyanazt a bűnt, vagy ahhoz hasonlót. Azt mondod, hogy több mint tíz embert öltem meg és, hogy a vérük az égre kiált. Hát szerinted azoknak a szegény avar embereknek, akiket minden nap jobban és jobban megnyomorítanak, azoknak a vére nem kiált az égre? Mert jó, ha tudod, hogy ők sokkal többen vannak és sokkal többet is szenvednek, mint az árulók! És most, ha akarod, szabj ki rám penitenciát, ha meg nem akarod, akkor hagyj elmennem békében! Azt hittem ugyan, hogy itt most lesz egy kis nyugalom, és kipihenhetem az eddigi törődést. De, ha nem így van, az sem baj. Bár idős vagyok már a harchoz, de annyira még nem, hogy mások övezzenek fel és oda vigyenek, ahova nem akarom!

A perjel gondolkozóba esett a krisztusi szavakra. „Vajon nincs-e valami igaza végül is Krisztus eme elvetemedett katonájának?” eddig csak az egyik irányból nézve vizsgálta meg a közelmúlt eseményeit. Most a másik oldal igazsága ugrott be a lelki szemei elé. Legyintett. Kiosztott valami penitenciát és azt mondta Teofilnak, hogy végezze el, majd térjen nyugovóra. Ám őt magát csak nem hagyták nyugton a hallott szavak. Még sokáig gondolkozott rajtuk. Reggel viszont már késő lett volna megbeszélni, hogy ki, hol és mikor hibázott. Mert Teofil eltűnt. Elment az éjszaka folyamán. Még egy levelet sem hagyott.

Nosza, egy barát ment a testvérhúgához. Kérdezi... semmit sem tud róla. Illetve azt, hogy a kolostorba ment, mert fáradtnak érezte magát, s pihenni vágyott. Ezenkívül semmi. Teljes sötétség.

A második év közepe tájt enyhült valamit a nyomás. A császár embereit először csak ritkábban lehetett látni, majd teljesen eltűntek a Duna–Tisza közéről. Senki nem tudta, miért. Vagy aki tudta, az mélyen hallgatott. Még annyit sem mondott, hogy ő esetleg tud valamit.

Kada eleinte morgott egy kicsit a császáriak eltűnésének hírére. De ez nagyon rövid ideig volt így. Hamar elért hozzájuk a hír, hogy talán inkább ő, Kada volt az, aki szép szóval, ravaszkodással kipaterolta a katonákat. Ezt mindenesetre el lehetett hinni róla. A ravaszságot.

A nép – meglehetősen ritkán lakó nép – eleinte hálás volt. Megszűntek a rekvirálások, jószérivel a rablások is. Ám azután kénytelen-kelletlen rá kellett jönniük, hogy bizony a császáriak távol maradásával elég sok minden távol maradt még. Igaz ugyan, hogy az azelőtti komisz szárazság is megszűnőben volt, de attól még nem köszöntött be egyből az aranykor. Már csak azért sem, mert aki mindenét feltette a szőlőművelésre, az sajnálta kiszántani az ültetvényt gyökerestől.

Igaz, így is lehetett élni.

Kada továbbra is egykedvű, sőt mogorva volt. Hírekre nem volt kíváncsi, de nem is tudott hozzájuk jutni, amióta a hidast hagyta tönkremenni. Vándorló emberek, hiszen voltak azután is, de azokban nem volt sok köszönet. Egyrészt azért nem, mert leginkább azután is nyugatról

keletre vándoroltak, meg sem állva a portájuknál. De meg azért sem, mert nem lévén a hidas, ott úsztattak, gázoltak át a folyón, ahol könnyebbnek ítélték. Vagyis, nagyon megoszlottak. És különben is, miről adhattak volna hírt? A császáriakról aligha, mert azok nem kötötték a szándékaikat senki orrára. Akik viszont nagy ritkán keletről jöttek, ritkán, mint a fehér holló, nos azok kevesen voltak, s máshol keltek át. Ki tudja, hol?

Azért mégis, csak eljutott hozzájuk valami szóbeszéd. Hogy volna valami keletről jött emberpár, valószínűleg anya és fia, akik járkálnak a folyópart hosszában, de beljebb is mennek, a két folyó közé, alighanem helyet keresnek a letelepedésre.

– No, az most van éppen elég! A katonák legtöbbje elment, avarok száma meg lecsökkent. Nem is úgy nevezik már magukat, hanem megint a régi nevükön, várhunoknak.

Kadától határozottan ritkaságszámba ment, hogy egyszerre ilyen sokat beszéljen. Alighanem őt is foglalkoztatta a titokzatos páros. Egyszer aztán meg is látta őket messziről. Igaz, inkább csak a férfit, mert az asszonyból, akkori úri ruházata miatt, keveset lehetett látni, a fátyol, valami kalap- vagy sapkaféleség – bolgár lehet? – miatt. A férfit persze elég jól látta, de az teljesen ismeretlen volt számára. A viselete alapján az is bolgárnak vehető volt, de többet nem lehetett megállapítani róla.

No! Bolgárok régebben is járkáltak arrafelé, hát úgy látszik, ezek itt is akarnak maradni. Híre járt, hogy szolgának való emberekkel is beszéltek, hát valóban maradnának.

Aztán eltűntek szem elől. Beljebb mehettek oda, ahova ő nem nagyon járt, mert a háza közelében tartotta a megélhetés kényszere.

Lassan már késő ős lett, ezért sem szívesen indult el nagyobb távolságra.

A következő tavasz aztán megint száraznak ígérkezett, lovaglásra megfelelőnek. Hát elindult kikélni a jövevényeket. Nagyon fúrta az oldalát, hogy kik is lehetnek. Hívta tehát azt a két szolgát, akikben legjobban megbízott és elindult.

Soha nem jött vissza. De a két szolga igen. Nagyjából három hét múltán. De mások is jöttek velük. Az ismeretlen férfi és az idősebb, nagyon úrinak látszó nő. És persze az általuk szerződtetett szolgák is velük. Voltak összesen valami húszan. Egész kis hadsereg, főleg ha azt nézték, hogy igen jó fegyvereik voltak. A szolgáknak. Mert az úrnőnek nem volt látható fegyvere, az úrnak se igen, az egy kardot kivéve. Nagyon szép kard volt. Hosszú, egyenes és meglehetősen vékony. Illett a férfi nagyon előkelő viselkedéséhez, s ruhájához.

A jövevények körbefogták a házakat.

„Istenem! Mi lesz most velünk?” nem voltak felkészülve védekezésre.

– Ne féljete! Tisztességes embernek semmi baja nem lesz! De panasz érkezett hozzánk, hogy nem megfelelő módon szereztétek meg ezt a területet. Ezt most ki kell vizsgálni!

– Nekünk megfelelt – morgott egy, vagy kettő. De azok, akiknek jobb szeme volt, felismerték az asszonyban a régi úrnőt. És örültek neki.

Mások nem.

– Hol van Kada?

– Kada meghalt! Párbajban esett el.

– És ki biztosít minket arról, hogy becsületes párbaj volt?

– Mindenki, aki látta! Istenítélet volt. Még fegyvert is ő választhatott.

A körülöttük állók bólogattak. De a helyben lakók nem nyugodtak meg. A világos ruhákat viselő fiatal vezető folytatta:

– Mivel azonban a gazdátok meghalt, és ti nem ismertétek fel a régi gazdasszonyotokat, mindnyájan szabadok vagytok! Ez a terület megint a régi gazdasszonyotoké!

– Nem ismerjük! – morgolódtak egyesek. Mások meg, akik emlékeztek, halkan éljeneztek.

– De apagyilkosoknak és bujtogatóknak nincs kegyelem! – folytatta a bolgár, vagy annak kinéző férfi.

A lányok félősen bújtak össze. Csendesen sírni kezdtek. Elfutni nem volt hova. Mindenütt az újonnan jöttek emberei álltak. Margit is közelebb húzódott a két lányhoz. Akik egyébként már teljesen kifejlett asszonyoknak látszottak. Azok is voltak.

„Mi lesz most? Meg fogunk halni!” gondolták. De a szolgálk közül azok, akik már három éve éltek azzal a tudattal, hogy mi történt akkoriban, felszabadultan bólogattak.

– Nem akarok itt maradni! – mondta ekkor Márta. Mert hisz ő volt.

– Helyes! – szólalt meg akkor egy ember a csoportból, aki eddig hallgatott. Jókor férfi volt és a fején egy régi, iszonyú vágás emlékét láthatta, aki nézte. – Jobb is, ha nem akarsz itt élni! Ilyen emberek között... de akkor üresen marad ez a telep. Mert titeket el kell innen vigyünk. Magunkkal. Ismeritek a törvényt. „Apagyilkos és bujtogató halállal lakoljon!”

A két lány felsikoltott és még szorosabban bújtak össze.

Az ember szeme összeszűkült, a szája széle pedig keserűen lefelé görbült.

– Ismertem a régi gazdát, akit megöltetek. Akinek nadragulyát főztetek a borába. Jó ember volt, barátom, bár egyszer majdnem megölt! De az becsületes harc volt. Ki mondhatja ezek után, hogy nincs nekem jogom a vérbosszút megállni?

Senki nem szólott. A történetet sem ismerték. Csak a legrégebbiek tudtak valamit arról, hogy a gazdájuk régen egyszer nevet kellett változtasson. És soha nem indokolta, hogy miért, miféle tragédia emléke miatt. Hát ez lehetett. A barátja megsebesítése.

Az előtte álló emberek között ekkor valami mozgás keletkezett. Erzsébet megindult előre és bal felé. És amíg rá figyeltek, addig Izabella elfutott a másik irányba. Közel volt az erdő és az emberek között is voltak olyanok, akik takarni próbálták. Hát eltűnt.

Teofil szigorúan nézett.

– Na, ezt jól megcsináltátok! Nem gondolta meg senki, hogy éhen halni sokkal kínosabb, mint egy jó éles kard által egyszerre végezni? Vagy mihez kezd majd az a lány az erdőben? Te meg – fordult Erzsébet felé – miért nem futottál vele?

Az idősebbik lány vállat vont:

– Nekem mindegy. De ő a testvérem! És félt! Nagyon.

– Na, most már van oka félni!

Aztán:

– Jó testvér vagy! De gondolkozni, azt nem tudsz! Vagy nem szoktál.

– Na, fogjátok meg őket – ez már az embereihez szólt – és zárjátok be! Kötözzétek is meg! Mindkettőt. És vigyázzatok rájuk, ha már az egyiket elengedtétek!

A fiatal Nemvaló ekkor odalépett a marcona emberhez és halkan mondott neki valamit. Elég sokáig. De azt nem hallotta senki, hogy mit. Teofil felemelte a fejét és ezt mondta:

– Látjátok? A barátom – öccse volt igazából, de úgy érezte, ahhoz senkinek semmi köze – kegyelmet kér nekik. Na! Hát kegyelmet nem adhatok, mert a törvényt be kell tartani! De azért van egy másik büntetés is. Nem tudom, hogy nem-e súlyosabb. Ha nem kell meghalnotok, akkor el kell adnunk titeket rabszolgának! Idegenbe! Ezt is választhatjátok. Azt, csak egy helyen lehet megtenni, a kercsi piacon! Mert csak ott van olyan meghatalmazott írnok, aki meg tudja írni és hisz is neki mindenki. No! Mit választotok?

– Az eladást! – mondta Margit.

– Az eladást! – mondta Erzsébet.

– Jó! Legyen így! De most már valóban be kell titeket zárni, mert még képesek lesztek ti is a kínos halált választani. Mi pedig menjünk! Keressük meg azt a lányt! Aztán majd ő is választhat.

Nem kellett sokáig keresni. Alkonyatkor meg is lett. Nyomára vezette őket az állatok morgása. Mert egy fára mászott fel Izabella féltében, mivel, hogy négy jókora farkas kerülgette azt a fát. No, az egyik farkast lelőtték. A többieket elkergették.

– Gyere le te lány! Nincsenek már itt!

– Nagyon félek!

– Mit akarsz? Megvárod, míg az éhezéstől és a fáradtságtól esel le? Gyere le, ha mondom! Ne félj, nem kell feltétlenül meghalnod! Lehetsz rabszolga is! A másik kettő azt választotta.

Izabella nagy nehezen lemászott. Még akkor is reszketett.

– Milyen nagy szájuk volt!!!

Persze a farkasokat gondolta.

– Ugye? Na, mit választasz?

– Rabszolga – sóhajtott és összeesett az izgalomtól.

Feltámogatták.

– Mehetünk vissza a többiekhez! De sok baj van veletek! Nők!

De akkor már vigyorgott egy kicsit a marcona ember.

Másnap elindultak. A rabokat persze őrizték, éjjelre meg is kötözték őket a szekérhez, de egyébként nekik volt a legkényelmesebb útjuk. Mert ők szekéren mentek, míg a többiek mind lovagoltak. A szolgák közül csak tízet vittek magukkal, a többieket szélnek eresztették. Volt Teofilnak egy pecsétgyűrűje, azzal pecsételt rá egy pergamenre, annyiszor, ahány felszabadított szolga volt. Még hozzá is rózta, hogy mind szabad emberek a Krum kán kegyelméből.

Az ősz véget is ért, mire a Krímbe értek. Tél volt, de arrafelé az úgy látszik, nem járt különösebben nagy hideggel.

Az utazásról azt szokták mondani, hogy összehozza az embereket. Így volt ez ezúttal is. A három nő a szekéren általában halkán beszélgetett addig, míg egyszer a Márta kérésére Erzsébetet el nem választották a másik kettőtől. Attól kezdve ő is lovagolt, de... hozzákötözve a lovához.

Sokszor Nemvaló is hozzájuk társult. Látnivaló volt, hogy szeret az Erzsébet közelében lenni. És talán a lány sem volt olyan egykedvű, amikor a világos ruhás vitéz mellette tartózkodott. Ördög tudja, hogy mi közös témát talált a két, annyira különböző irányból jött fiatal ember.

– Ki az a Krum kán? – ezt Nemvaló kérdezte Teofiltól egy olyan időszakban, amikor éppen nem Erzsébet mellett lovagolt, és amikor az idősebb vitéz is nem volt éppen elfoglalt valamivel.

– Már azt hittem, hogy sosem kérdezed meg!

– Nem akartam tolakodó lenni.

– Na tehát, a lényeg. Krum, ugyanúgy Kuvrat ivadék, mint te magad is. Ő is második nemzedék. Tudtommal. Mert, én sem tudhatok mindent. Most éppen az Onglosban tartózkodik, a nagybácsijánál. De unja magát. Fiatal, harcos, tehát unatkozik. Arról álmodozik, hogy egyszer majd összegyűjti az eszékelyek közül azokat, akik katonának valók, és országot teremt nekik. Mert amúgy is olyan nevet adtak neki a bizánciak, a császár udvarában, hogy „Canizauci” kicsit hibásan, de ez azt jelenti náluk, hogy a zokelek kánja. Vagyis ura.

– No, ezt kezdhethné mindjárt Avarországban. Ott a Dunától napkeletre levő részben! Úgy sincs ott most semmiféle uralom. És törvény.

– Még lehet, hogy igazad van! Majd elmondhatod neki. Mert bemutatlak. Ez régi tervem. Elvégre, te is Kuvrat utód vagy!

Akkor az a beszélgetés annyiban maradt, mert Teofilnak eszébe jutott, hogy valamit ellenőriznie kéne a Márta és Erzsébet környékén. De mindketten emlékeztek rá később is.

Hatalmas vásár volt. Bár a télre való tekintettel – ronda, esős idő járt – nem sok rabszolga volt. Bosszankodtak is azok, akik venni akartak. De Teofil úgy határozott, hogy mielőtt a nőket eladná, valamiképpen utánanéző, rendes ember-e a vevő. Találtak is olyant, aki együtt megvette volna mind a hármat. Valami császári írnokféle volt. De végül is csak Margitot és Izabellát kapta meg.

– Van valami akadálya annak, hogy Erzsébetet én vegyem meg? Magamnak! – kérdezte Nemvaló.

– A törvény szerint nincs. Te ugyanúgy idegenből jöttél, mint bárki más. Menjetek az írnokhoz!

És amíg odamentek, végig a hátukon érezték a Teofil és a Márta szemét. Tudták, hogy vigyorgnak hozzá.

Az Úr születése után számított nyolcszáz és ötödik évben, Krum kán megindult Avarország ellen. Vagyis az ellen, ami abból még megmaradt. Nem volt az más, mint a nyugati fele, a Duna folyótól számítva. A császár ellenállt egy darabig, de aztán visszavonta a seregeit. Látta, hogy nem boldogul a kán ellen.

Voltak azért harcok és foglyok is estek. Azok közül, akik avarok voltak, a kán besorozta a saját seregébe. A többi, mint értéktelen, szélnek eresztette. Az eszékelyek közül, aki akart, vele tartott. Így tett Nemvaló is. És az öreg Teofil is. Nem volt képes megülni a hátsó felén. Úgy Nemvaló, mint Teofil, elvitték a családjukat a Don folyó mellé, Szárkel várába. Ott jó biztonságban voltak a harcok befejezéséig.

Nemvalónak három gyermeke született, két fiú és egy kislány. Teofilnak csak egy fiú. Aki szintén a Farkas nevet kapta. Még így is csodaszámba ment, hogy Márta ilyen idős korban még gyermeknek adott életet. Ilona, aki nagy tudású, bölcs asszony volt, ebből azt következette, hogy a Farkas leszármazottaknak még sok tennivalója akad a későbbi történelemben.

– Vajon Izabella mit csinál? Hogy él? Hol él – kérdezte egyszer Erzsébet, amikor a férje véletlenül otthon volt. Mert sokáig hadakozott a kán Konstantinápoly ellen, amit végül is nem tudott bevenni. Ott is halt meg évekkel később, egy elfertőzött seb miatt.

– Jól vannak – válaszolt a férje. – Nemrég üzent egy emberrel, hogy jól vannak, Margitot felszabadította a gazdája s el is vette feleségül. Még mindig Konstantinápolyban vannak, a Margit férje a császári írnokok között dolgozik. Izabella is szabad már az anyja után. Különben is csak nyolc évre voltak eladva. Annál kevesebbre nem lehetett.

A nyolcszáztizenötös év tavaszán, hogy meghalt a kán, a család visszaköltözött a valamikori Avarországba.

A Tisza melletti tanyát gazda nélkül, üresen találták. Hiszen jog szerint mindig is az övék volt. Letelepédtek hát, a két család egymás mellett.

Mert Farkas/Teofil halálát lelte az egyik utolsó csatában. Olyan szorosan kötődött életében a bolgár hatalomhoz, hogy lám, a halála is egyszerre következett be a kánnal. Aki különben soha nem tért vissza a két nagy folyó közé. Nagyobb álmai voltak, amiket később nem valósíthatott meg.

Márta akkor ugyancsak visszaköltözött a családhoz. Egyedül Ilona maradt meg a Don mellett. Nagyon tisztelték, mert bölcs öregasszonnyá vált az idők múlásával.

Az élet pedig továbbfolyt, nem kímélve senkit és semmit.

Huszonöt év múltán, május volt akkor, a fiatal, Nemvaló nembéli Kerecse éppen a háza előtt állt és a folyó felé nézett. A hidast várta, s vele a bátyát. Ám a testvér nem egyedül jött. Egy lovas ember volt vele, aki azt mondta magáról, hogy ő magyar. Illetve úgy mondta, hogy „madzsgar”. És, hogy üzenetet hozott özvegy Nemvalóné, Ilonától. Volt levél is, de szóban is elmondta, hogy Ilona jól van, csak megöregedett. Nagyon tisztelik arrafelé, mert sokat tud.

Még maradt az az ember egy napot, aztán továbbment. Kérdezték, egyedül van-e?

– Nem! Sokan vagyunk, de most csak egyedül jöttem. Tervezzük, hogy egyszer majd végleg eljövünk. És itt is maradunk.

A férfi valami érdekes nyelven beszélt, ami hasonlított az eszékely nyelvre, de a bolgárok nyelvére is. Idős Nemvaló később azt mondta, ő ismeri azt a nyelvet, volt olyan helyen, ahol sokan beszélnek.

Ez nyolcszázharmincban történt, májusban.

* * *

A huszadik század utolsó évtizedében, annak is a közepe táján, öreg barátom, akit Pista bácsinak szoktam nevezni, és aki költő volt, pár napos utazást tett Magyarországon. Mivel az ő családneve is Nemvaló volt, kíváncsi volt a családja régi történetére.

Elvetődött – igazából elvitték – egy helyre a Tisza felső folyásánál. Hogy ott valamikor szintén éltek Nemvalók.

Takaros falu volt valamikor, nem is nagyon kicsi. Szép temploma volt, ma református, de azt beszélnek, régen, a reformáció előtt katolikus volt. Na, annak a templomnak a papja, még ma is szolgál, pedig hol van már a falu, elnéptelenedett valamikor az osztrák betelepítések idején,

mutatott neki egy régi, fekete-fehér fényképet. Nagy becsben tartotta, alig engedte meg, hogy lefényképezze. Pedig megesküdt, hogy nem fog villanófényt használni.

Henger alakúra faragott követ ábrázolt a fénykép, s azon a kövön rovásfelirat volt. A kő alighanem homokkő volt, hogy faragni lehetett.

Pista bácsi értett a rovásfeliratok olvasásához, hát elolvasta. Ez állt rajta:

Amely nép nem becsüli az országát, elveszíti azt.

– Tudod Pista bátyám, az a kő már nincs meg. Egy éjjel ellopták. Alighanem beépítette valaki a házába. Ez már a kövek sorsa. Jó nehéz lehetett pedig, szekér kellett hozzá, hogy elszállítsák. Hát ezért őrzöm úgy ezt a képet.

– Mi a neve ennek a helynek? – kérdezte az öreg költő.

– Várkony.

VÉGE

Marosvásárhely
2020. január 31.